

LUNDS
UNIVERSITET

När mamma och pappa skärmar av

En kvalitativ studie om föräldrars mobilanvändning på öppna förskolan

Ida-Maria Hansen
Kandidatuppsats SOPA63
VT 2017

Handledare: Eva-Malin Antoniusson

Abstract

Author: Ida-Maria Hansen

Title: Mom and dad behind the screen [Translated title]

Supervisor: Eva-Malin Antoniusson

Assessor: Anna Angelin

The use of smartphones has increased dramatically over the last decade. However, very few studies have been made on the impact of smartphones on the relationship and interaction between parent and child. In this qualitative study, I interviewed five day-care teachers and two social workers in open day-care centres, on their experiences of parents' usage of smartphones and its impact on the children. Using an attachment theoretical perspective, the aim of this study was to present in what way parents' use of mobile devices can be harmful to the children and their attachment. This study can't clarify whether or not the attachment in fact *will* be harmed; this can hopefully be investigated in a longitudinal study, which is yet to be done since the first smart phone generation is growing up now. The result of this study shows that children are reacting strongly to their parents' use, and some react with resignation. Parents' face-to-face interaction, eye contact and psychological presence are crucial for children's attachment and development. When using mobile devices, parents easily fail to give the response their children need, thereby risking disturbance in the development of attachment. My intention is that the present study can increase awareness and help parents and professionals to orientate themselves in the matter.

Key words: attachment, parents, smartphone use, day-care staff, social workers

Nyckelord: anknytning, föräldrar, mobiltelefon användning, förskolepersonal, socionomer

Innehåll

Abstract	1
Problemformulering	3
Syfte.....	4
Frågeställningar	4
Definition	5
Bakgrund	5
Tidigare forskning	7
Teori.....	9
Anknytning hos spädbarn.....	11
Ett maktperspektiv	11
Metod	12
Metodens förtjänster och begränsningar	13
Tillvägagångssätt vid intervjuer.....	13
Urval	15
<i>Problem i samband med urval</i>	16
Metodens tillförlitlighet	17
Etiska överväganden	19
Bearbetning av materialet.....	20
Analys	20
Mobilanvändning – förekomst och policy.....	21
Förälder som stängs av och sätts på	22
Barn behöver bli sedda.....	25
Närvaro, frånvaro och mobilanvändning	27
Mobilförbud – en balansgång	28
<i>Skuldbeläggning</i>	30
Hantering av problematik.....	31
Ett framtidsperspektiv.....	33
Sammanfattande diskussion	33
Referenslista.....	38
Bilagor.....	41
Bilaga 1	41

Problemformulering

En flicka i femårsåldern promenerar tyst bredvid sin pappa som går med nedböjt huvud. Plötsligt viner en cyklist förbi. Skräckslagen kastar sig flickan instinktivt mot pappa och hennes lilla hand far fram för att greppa efter pappas hand. Men handen kommer av sig i luften. Pappas hand är upptagen. Ja hela han är faktiskt så upptagen att han ingenting märkt. Upptagen av sin mobiltelefon. Den lilla handen sänks sakta igen och promenaden fortsätter i tystnad.

Iakttagelse, mars 2017.

Varje år ökar antalet smartphoneanvändare i Sverige. Enligt statistik från den årliga studien SOI, Svenskarna och Internet, använder 81 % av befolkningen en smart mobil (SOI 2016). Medan männen använder internet i större utsträckning i hemmet (15,5 timmar per vecka, jämfört med kvinnornas 12,1) använder kvinnorna sin smartphone i större utsträckning – 9,6 timmar i veckan jämfört med männens 8,5. Användningen av smartphones har sedan 2015 ökat med en timme i veckan. 55 % av alla åttaåringar har tillgång till en egen smart mobil (SOI 2016), och effekterna av barns mobilvanor studeras alltmer. I media skrivs om föräldrars oro och om hur man kan hjälpa sina barn att reglera mobilanvändningen. Men ännu finns få studier om föräldrarnas egna mobilvanor och hur dessa påverkar interaktionen med barnen. Här tycks dock media ligga steget före forskningen. I Dellings artikel ”Förskolelarm: Föräldrar, släpp mobilen” framkommer det att ett flertal öppna förskolor vill införa mobilförbud för föräldrar (Delling 2013). Förskolepersonal anser att föräldrarnas ständiga användning av mobilen hindrar samspelet med barnen och gör att barnen inte blir sedda av föräldrarna. ”Barnen lär sig att det inte är någon idé att konkurrera med telefonen. När föräldrarna pillar på den resignerar de”, uppger en förskolelärare (Delling 2013). Ordförande för barnhälsa i Sveriges Psykologförbund, Kerstin Johannesson, blev 2015 mycket omskriven efter att hon hävdade att mobilanvändandet kan skada den sociala kontakten med barnet och att mobilberoende föräldrar sänder samma signaler till sitt barn som föräldrar med svår depression (P4 Sjuhärad 2015). Johannesson påpekar att konsekvenserna för barnets beteende kommer att synas längre fram, men huruvida de är desamma som för barn till deprimerade föräldrar återstår att se. Det finns trots allt inga barn som varit med om detta tidigare.

Barn behöver bli sedda av sina föräldrar av många olika anledningar. Interaktion med föräldern ansikte till ansikte är viktig för barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling (Radesky et al. 2014, Tronick et al. 1978, Yoon et al. 2014). Den ömsesidiga kontakten är avgörande för anknytningen. När föräldern skärmar av och blir mindre tillgänglig, störs detta samspel. Dessutom missar föräldern viktiga signaler från barnet. Barn behöver hämta kraft hos föräldern

när något skrämmande händer, vilket är av stor betydelse för anknytningen (Bowlby 2010). Enligt Howe (2011) kan inkonsekvent och oförutsägbart beteende hos föräldrar leda till att barn inte får den respons som krävs, detta även om föräldern varvar med stunder av full närvaro och engagemang. Barnets anknytningsbehov blir därmed inte tillfredsställt (Howe 2011:124). Att ett barns anknytning kan påverkas av att dess förälder regelbundet försvinner in i sin smartphone är därmed en rimlig hypotes. Om den tesen stämmer är risken att vi kan vänta oss en ökning av barn med anknytningsstörningar framöver, liksom ett ökat behov av föräldrastöd, vilket skulle innebära en stor utmaning för socialt arbete. Socionomer möter regelbundet föräldrar som behöver stöd i sitt föräldraskap. Skärmtid och skärmvanor är för många familjebehandlare, socialrådgivare och kuratorer ett dagligt återkommande ämne, som i takt med den snabba teknologiska utvecklingen är mer angeläget än någonsin. Deras kompetens och professionella kunskap är ett särskilt viktigt komplement till exempelvis förskolepersonals kunskap, och kan bli ett redskap i informationsarbetet samt bidra till att öka medvetenheten kring mobilanvändning. Trots detta var socionomerna frånvarande under debatten 2013.

De mobila enheterna är här för att stanna, och eftersom de flesta föräldrar använder sig av mobila enheter bör samtliga yrkesverksamma som arbetar med barn och föräldrar ha kunskap om effekterna av föräldrars mobilanvändning. I min studie har jag valt att undersöka föräldrars mobilanvändning utifrån ett anknytningsperspektiv. Eftersom föräldrars mobilanvändning har varit föremål för debatt på många öppna förskolor har jag valt att förlägga min studie dit och intervjua både förskolepersonal och socionomer.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka yrkesverksammas upplevelser och hantering av föräldrars mobilanvändning på öppna förskolor, och utifrån insamlad empiri undersöka mobilanvändningens inverkan på anknytning och samspel mellan barn och förälder.

Frågeställningar

Hur upplever den yrkesverksamma personalen föräldrars mobilanvändning på öppna förskolan?

Ger personalens svar anledning att anta att föräldrars mobilanvändning kan verka hämmande för barns anknytning, och i så fall på vilka sätt?

Hur hanteras föräldrarnas mobilanvändning av personalen och hur balanserar de sin utövning av ansvar och makt?

Definition

Caregiver: Begrepp som används i internationell forskning. Avser den vuxna person som har hand om ett barn. Ibland kan inte forskaren utgå från att den vuxna personen som är tillsammans med barnen är en förälder, såvida barnet inte kallar föräldern för mamma eller pappa. Ordet caregiver är användbart eftersom det inte definierar den vuxne, annat än att personen ansvarar för barnet och ger det omsorg.

Familjecentral: verksamhet som består av olika samverkande professioner, vanligen öppen förskola, barnavårdscentral (BVC), kurator eller socialrådgivare eller barnpsykolog.

Mobila enheter: Smartphones och plattor med internetuppkoppling.

Socialrådgivare: Socionom som arbetar med motivationsarbete, stöd, samtal och behandlande insatser för individer och familjer. Familjecentral är en vanlig arbetsplats.

Öppen förskola: Öppen verksamhet för barn som inte är inskrivna i förskolan, samt deras föräldrar eller andra vuxna som följer med barnet. På förskolan deltar de tillsammans med andra barn och föräldrar i olika aktiviteter. Föräldrarna bestämmer själv hur mycket de vill besöka förskolan. Verksamheten utformas efter både barnens och de vuxnas behov.

Bakgrund

År 2013 blossade det i Sverige upp en debatt i media om föräldrars mobilanvändning och hur barn kommer i kläm till följd av denna. I centrum för debatten stod förskolepersonal som ville uppmärksamma problematiken, och deras uttalanden kompletterades inte sällan med barnpsykologers uttalanden. Merparten av de nyhetsartiklar, krönikor och blogginlägg som rör detta ämne är skrivna just 2013. Därefter tycks debatten ha ebba ut och sedan dess har inte mycket skrivits om ämnet. På senare tid har dock föräldrars mobilanvändning uppmärksammats mer i Danmark och Norge. Enligt en analys från danska Børnerådet där 531 förskolebarn intervjuats uppger ca 35 % att föräldrarna inte har tillräckligt med tid för dem (Børnerådet 2017). En tredjedel uppger att föräldrarnas tid går åt till att titta på mobiltelefonen. Danska barnmorskor har även slagit larm om att nyförlösta mödrar ägnar för mycket tid åt mobilen under barnets första timmar. Danska TV2 sände 2015 en dokumentär ”När mobilen ta’r magten”. Flera barnmorskor uppger där att de första timmarna är mycket viktiga för barnets anknytning (Sørensen 2015a). På grund av mobiltelefonen missar föräldrarna att uppfatta

barnets signaler och lära sig vad de betyder, säger en barnmorska. Själv brukar hon hantera situationen genom att erbjuda sig att ta en bild av mamma, pappa och barn och efter att bilden har tagits se till att lägga föräldrarnas telefon på ett bord längre bort. Då brukar föräldrarna glömma telefonen och fokusera på barnet (Sørensen 2015b). I nuläget finns det inga regler om mobiler på den här danska förlossningsavdelningen, och det är därför upp till den enskilda barnmorskan att sätta gränser, något som kan kännas svårt. En barnmorska kommenterar: ”Jeg synes det er rigtig svært at skulle gå ind og kontrollere det på den der måde... fordi jeg synes ikke rigtig man kan bestemme hvordan folk skal leve deres liv gennem de sociale medier” (Sørensen 2015a).

En parallell debatt har också pågått inom vanliga förskoleverksamheter i Sverige. En förskola utanför Stockholm hängde upp en skylt ”Vänligen stäng av telefonen. Du ska på ditt livs viktigaste möte, mötet med ditt barn” (Aftonbladet TV 2015). Barnskötaren som satte upp skylten blev inspirerad av en norsk skylt och tyckte att det var ett bra sätt att säga till utan att föräldrar tog åt sig. Barnpsykolog Ingrid Gråberg kommenterar:

Det är ett viktigt möte som man bör prioritera, och om man då inte har sett sitt barn på många timmar eller kanske inte på hela dan och barnet kanske är fullt av saker det vill berätta, eller bara är glada för att se sina föräldrar, och om de då möts av en förälder som är lite distraerad och bara ’jajaja jag ska bara prata klart i telefon eller skicka ett sms’ då kan barnet känna sig avvisat (Aftonbladet TV 2015).

Gråberg säger vidare att om detta händer ofta kan anknytningen mellan barn och föräldrar påverkas när det gäller riktigt små barn, och hos äldre barn kan deras självkänsla påverkas. Enligt Gråberg är det viktigt för föräldern att vara 100 % närvarande, vilket man inte är även om man bara kollar sporadiskt på telefonen. Barn märker skillnad om man är närvarande eller inte. Enligt den danska barnpsykologen Margrethe Brun Hansen är föräldrarnas närvaro oombärlig under de tre första åren:

De tre første leveår er fundamentet for et barns livsglæde, selvværd og empati. For at opbygge det fundament skal barnet have opfyldt behov som at blive set, hørt og forstået af sine forældre. Det kræver, at forældrene investerer en masse tid sammen med barnet (Holm 2017).

Även äldre barn påverkas av föräldrars mobilanvändning. En ny brittisk undersökning omfattande 5000 elever och föräldrar visar att barn och tonåringar känner sig ignorerade till följd av föräldrars mobilanvändning (HMC & Digital awareness UK 2017). Endast 10 % av föräldrarna tror att deras mobilanvändning har påverkan på barnen, medan 36 % av barnen uppger att de måste säga åt föräldern att lägga undan mobilen. Hälften av dessa barn säger att detta inte gör någon skillnad. 82 % av barnen tycker att middagar skulle vara mobilfria.

Tidigare forskning

Som jag nämnde i min problemformulering finns det sparsamt med forskning om hur barn påverkas av föräldrars mobilanvändning. De smarta telefonerna har på bara några år integrerats fullkomligt i barnfamiljer, och den snabba ökningen kan vara en förklaring till att forskningen har halkat efter. En annan faktor är att vi ännu inte vet hur barn påverkas långsiktigt eftersom den första smartphone-generationen växer upp nu. Det finns alltså inga longitudinella studier som handlar om vilka konsekvenser föräldrars mobilanvändning kan få för barns utveckling, vilket hade krävts för att besvara denna fråga. Inom loppet av några år kan vi dock räkna med att detta aktuella ämne kommer att undersökas alltmer.

En av de få studier som finns är observationsstudien ”Patterns of Mobile Device Use by Caregivers and Children During Meals in Fast Food Restaurants” (Radesky et al. 2014). Radesky, som är barnläkare och specialiserad på barns utveckling, oroades av att se föräldrar i allt större utsträckning ignorera sina barn till förmån för mobilen (Neighmond 2014). Hon bestämde sig för att undersöka beteendet genom att göra en icke deltagande observation av barnfamiljer på restauranger runtom i Boston. Av 55 observerade caregivers använde 40 sig av mobila enheter under måltiden. Av dessa bedömdes 16 vara absorberade av enheten, det vill säga att de tittade på enheten kontinuerligt medan de åt, drack och talade med barnen, och lade ner enheten enbart under korta stunder (Radesky et al. 2014). Hos dessa caregivers låg fokus primärt på den mobila enheten, och inte på barnen. Effekten av absorberingen ledde till att den vuxne inte lyfte blicken från den mobila enheten även om instruktioner skulle ges till barnen. Andra effekter var att svar på barnens frågor dröjde längre, eller att svar uteblev.

Radesky observerade även barnens reaktioner på caregivers mobilanvändning. En stor andel av barnen började bete sig provokativt när den vuxne var absorberad av mobilen, eller försökte få uppmärksamhet på andra sätt. En vanlig situation var att absorberade caregivers ignorerade barnets beteende under en längre stund för att sedan säga åt dem på skarpen, eller gav ”robotaktiga” instruktioner till barnen utan att lyfta blicken från den mobila enheten, eller förblev oberörda av barnens uttryckta behov (Radesky et al. 2014). Ett barn reagerade med att upprepade gånger försöka lyfta upp sin caregivers ansikte för att förhindra henne att se på skärmen, varpå hon puttade undan barnets händer. Somliga barn tycktes resignera helt när deras caregivers var absorberade, och underhöll sig själva istället, medan andra barn tycktes få ett ökat behov av uppmärksamhet (som deras caregivers tenderade att svara negativt på).

Radesky påpekar i studien att ansikte-till-ansikte-interaktion är mycket viktig för barns kognitiva, språkliga och emotionella utveckling, och att denna störs när föräldrar distraheras av mobila enheter (Radesky et al. 2014). Vidare skriver Radesky att denna distraktion kan verka åt båda hållen, när föräldern förser barnet med en mobil enhet (ungefär som en napp) och barnet engagerar sig i spel och film. Radesky konstaterar att mobilanvändningens potentiella följder för interaktionen mellan förälder och barn dock förblir outforskade.

En begränsande faktor med studien är att åldern på barnen i undersökningen bara kunde uppskattas. Studien är även kortsiktig och det går inte att dra några slutsatser om hur anknytningen påverkas utifrån observationerna. Radesky gjorde senare en kvantitativ videofilmad observationsstudie där man undersökte hur interaktionen mellan mor och barn påverkades av mobilanvändning under måltid (Radesky et al. 2015). Observationen varade i 16 minuter och deltagarna kände inte till syftet med undersökningen. Resultatet visade att mödrar som använde mobiltelefonen (33,3 %) hade färre verbala och icke-verbala interaktioner med barnet (Ibid). Dessa mödrar uppmuntrade inte heller barnen att äta främmande mat i samma utsträckning som mödrar utan mobiltelefon. Radesky menar att detta är anmärkningsvärt eftersom barn behöver få uppmuntran och engagemang från föräldrar för att våga klara av nya utmaningar och upplevelser. Radesky påpekar även att observationen endast var kortvarig, men att om barn exponeras för denna typ av bristfällig interaktion under lång tid kan det ha stor effekt. Frekvent utebliven icke-verbal interaktion kan enligt Radesky signifikant minska den emotionella kontakten mellan förälder och barn, eftersom denna typ av interaktion är primär för att kommunicera känslor (Radesky et al. 2015). Utebliven kommunikation och uppmuntran från frånvarande föräldrar kan med andra ord ha negativa konsekvenser för barnet.

En annan studie som är värd att nämna är ”The Iphone Effect” (Misra et al. 2016). Den utfördes genom ett experiment där man slumpmässigt valde ut besökande par på caféer (sammanlagt 100 par). Varje par gavs instruktioner om att samtala om dels ett vardagligt ämne, dels ett djupare under 10 minuter. Under tiden observerades om deltagarna placerade sina mobiltelefoner på bordet eller höll dem i handen under samtalen. Efter samtalen fick duon fylla i varsin enkät. Resultatet visade att de personer som haft en mobil enhet i synlig närhet upplevde sig ha konversationer av lägre kvalitet, än de som inte hade mobila enheter tillgängliga. Enkätsvaren visade också att personer utan mobila enheter tillgängliga kände större empati för sin samtalspartner (Misra et al. 2016). Även par som stod varandra nära rapporterade lägre empatinivåer om mobila enheter fanns i närheten, i jämförelse med par som inte kände varandra lika väl. Syftet med studien var att undersöka sambandet mellan närvaro av mobila enheter och

kvaliteten i interaktionen mellan personer. Forskarnas hypotes är att närvaro av mobila enheter leder till distraktionskonflikter (uppmärksamhetskonflikter som uppstår när individ försöker rikta uppmärksamheten åt multipla stimuli samtidigt), vilka i sin tur påverkar kvaliteten på det pågående samtalet. De mobila enheterna gör det möjligt för användaren att försättas i ett tillstånd av ”närvarande frånvaro”, en slags delad medvetenhet (Misra et al. 2016).

Även äldre tidigare forskning kan vara relevant för detta aktuella ämne. Paralleller kan dras till Edward Tronicks berömda Still Face Paradigm (Tronick et al. 1978), som undersöker hur spädbarn reagerar när mödrar i episoder bemöter barnets signaler med ett responslöst och neutralt ansiktsuttryck. I början försöker barnet interagera genom leenden, blickar och kroppsspråk, men blir sedan allvarligt och drar sig undan (Ibid). Till slut upphör barnet att söka kontakt. Tronick betonar att interaktion ansikte till ansikte är viktig för barnets kognitiva och affektiva utveckling. Denna form av kommunikation hjälper bland annat barnet att lära sig vad det egna uttryckta beteendet betyder och att identifiera sig självt och sina caregivers. Tronick beskriver social interaktion som regelbaserad, målorienterad och ömsesidig. Still face bryter dock reglerna för detta system och kommunikationen blir ensidig. Om barnets interaktionsförsök misslyckas och den ömsesidiga kontakten uteblir, kan det dra sig undan helt. Detta kan ske så tidigt som från två veckors ålder (Ibid). Det uttryckslösa ansiktet liknar det en person kan ha när denna är absorberad av sin mobiltelefon och mindre benägen att ge respons till omvärlden. Det klassiska experimentet är särskilt värt att nämna i detta sammanhang eftersom det, åtminstone om man ska utgå från mina intervjuer, tycks vara allmänt känt bland yrkesverksamma som arbetar med barn.

Teori

Psykoanalytikern John Bowlby är anknytningsteorins upphovsman, men teorin utvecklades av hans kollega Mary Ainsworth. Ainsworth introducerade begreppet *en trygg bas* som kom att bli starkt associerat till anknytningsteorin. En trygg bas (eller trygg hamn) innebär att föräldrarna utgör en trygg tillflykt för barnet att återvända till när fara hotar för att få tröst och känslomässig näring (Bowlby 2010:33). Det förutsätts då att föräldrarna finns tillgängliga om något skulle inträffa. En trygg bas gör att barnet vågar utforska sin omgivning och ta risker, eftersom det vet att det kan återvända till den trygga basen när de behöver.

Enligt Bowlby innebär anknytning hos barn en stark benägenhet att söka närhet och kontakt med en särskild vuxen, i synnerhet vid känslor av smärta, rädsla, trötthet och sjukdom (Howe

2011:13). Anknytningen formas och utvecklas i relation till dessa vuxna. Barns anknytningssystem aktiveras vid oro, hot eller annan nöd (Howe 2011:19). Detta triggar i sin tur igång anknytningsbeteendet, vars syfte är att påkalla caregivers uppmärksamhet för att sedan få närhet. Barnet förmedlar sina emotionella upplevelser genom fysiska och psykologiska känslor, samt genom ansiktsuttryck (Howe 2011:24). Genom att vara närvarande och signalera till barnet att de finns där, kan föräldrarna avbryta anknytningsbeteendet (Bowlby 2010:25). Hur föräldern bemöter barnets emotionella reaktioner, oavsett om det är glädje och förtvivlan, har stor påverkan på barnets neurologiska, fysiologiska och psykosociala utveckling (Ibid). Barn som får hjälp av sina föräldrar att styra reaktionerna genom lyhörd och responsgivande omsorg, lär sig gradvis att reglera sig själva fysiologiskt, emotionellt och kognitivt (Ibid). Kvaliteten på relationen och interaktionen mellan barn och förälder är därför av avgörande betydelse. Varierad kvalitet i mödrars omsorg kan påverka utvecklingen av de neurologiska system som styr stressreaktioner hos barnet. Det här är något man fokuserat särskilt på inom området *attachment neuroscience*, där det påvisats att anknytningen bidrar till att forma barnets hjärna och känsla av det psykologiska självet (Howe 2011:27).

Ainsworth tog fram ett numera välkänt experiment som kan mäta barns anknytning, (The Strange Situation). Hon identifierade tre olika anknytningsmönster: säker (trygg), undvikande, och ambivalent anknytning (Howe 2011:49). En fjärde typ, desorganiserad anknytning, tillkom senare. I korta drag innebär en säker anknytning att föräldrarna utgör en trygg bas, att barnet kan lita på att de är närvarande och hjälpsamma vid svåra och skrämmande situationer (Bowlby 2010:149). En undvikande anknytning innebär att barnet blivit konsekvent avvisat av föräldrarna när det sökt tröst, till den grad att barnet väntar sig att bli bortstött när det söker kontakt. Barnet växer då upp med en strävan att bli emotionellt självtillräckligt, vilket kan leda till narcissism (Bowlby 2010:150). Ambivalent anknytning innebär att barnet är osäkert på om föräldrarna kommer att vara tillgängliga vid behov. Beteendet främjas av att föräldrarna ibland är tillgängliga och ibland inte. Desorganiserad anknytning är en allvarlig form som kan utvecklas i de fall då barnet blivit misshandlat eller gravt försummat av föräldrarna (Ibid). Det kan exempelvis bero på att föräldrarna själva har haft en traumatisk barndom eller är emotionellt otillgängliga till följd av missbruk, depression eller svåra psykiska sjukdomar (Howe 2011:47).

Det är lyhördheten och tillgängligheten hos föräldern som bestämmer huruvida barns anknytning blir trygg eller otrygg (Howe 2011:225). Små barn är särskilt känsliga för kvaliteten i relationen till föräldrarna, och förändringar i det avseendet kan i sin tur leda till förändringar i anknytning (Howe 2011:226).

Anknytning hos spädbarn

Barn föds sociala och är mycket lyhörda för föräldrars beteende, röst, ansikte, känslor och kroppsspråk (Howe 2011:25). De är från födseln naturligt mottagliga för ansiktsuttryck och interagerar tidigt med föräldern genom att söka ögonkontakt, jollra och le. Men barnet kan också vända sig bort, undvika ögonkontakt och vrida på huvudet om föräldern beter sig på ett sätt som skapar osäkerhet. Ömsesidig interaktion mellan barn och förälder är redan från spädbarnstiden a och o för anknytningen. (Ibid). Enligt Howe är responsen mellan förälder och barn en förutsättning för att båda ska kunna läsa av och förutse såväl varandras beteenden, som det egna under interaktionen. Spädbarn har ett stort behov av en närvarande och lyhörd förälder som svarar på deras signaler, beteenden och kommunikation (Howe 2011:10). Barns anknytningssystem är helt enkelt organiserat kring att bli skyddade, reglerade och få respons (Howe 2011:17).

Det är även viktigt för barnen att kunna förutse föräldrarnas beteende. Redan tidigt börjar barn se mönster i föräldrarnas beteende genom att bygga upp inre arbetsmodeller, *internal working models* (Howe 2011:34). På så sätt vet barnen hur de ska agera i framtida situationer. Oförutsägbart beteende och utebliven respons från föräldrarnas sida tvingar barnet att psykologiskt utveckla strategier för att få igång den närhet som uteblir.

Det psykologiska självet formas särskilt i interaktionen med andra. När föräldern bejakar barnets känslor och speglar dessa, kommer barnet underfund med sina känslor. Detta samspel är mycket viktigt för barnet, som lär sig komma i kontakt med och organisera sina egna känslor och mentala tillstånd. Ett barn som försummas i detta avseende har svårare att utveckla en förståelse för sitt eget och andras psykologiska själv (Howe 2011:29). Att känna igen och tolka sina egna och andras känslor blir därmed svårare.

Anknytningen som utvecklas i barndomen följer med individen från vaggan till graven (Howe 2011:55). En trygg anknytning i barndomen hjälper individen att klara av livets utmaningar i vuxenlivet.

Ett maktperspektiv

Till grund för den här undersökningen ligger framför allt anknytningsteoretiska resonemang. Men eftersom undersökningen baserar sig på intervjuer med personal inom den öppna förskolans värld, kommer man oundvikligen in på relationen mellan personal och föräldrar, vilken i det här fallet måste betraktas ur ett maktperspektiv. Råd och restriktioner från

personalen kan lätt komma att upplevas som en form av maktutövning, i synnerhet när det gäller ett förbud. Enligt Swärd och Starrin definieras makt utifrån handling och resurser (Swärd & Starrin 2006:249). Personalen har tillgång till vissa maktresurser, eftersom verksamheten är deras arena, men också för att de har professionell kunskap. Med ett förbud riskerar föräldrarna att uppleva att de utsätts för moraliska pekpinor, något som kan beskrivas som paternalism. Enligt Swärd och Starrin innebär paternalism att individens valmöjligheter och handlingar begränsas, med motivet att det är för individens eget bästa (Ibid:254). Personalen måste så långt som möjligt respektera föräldrarnas självbestämmande, särskilt eftersom verksamheten är öppen och föräldrar kommer dit på frivillig basis. Men med den professionella kunskapen kommer också ett visst ansvar. Balansgången mellan makt och ansvar blir därför särskilt delikat för personal inom öppna förskolan.

Metod

Personal på flera öppna förskolor har uppmärksammat media på att föräldrars bruk av smartphone i barnens närhet är ett problem, och flera talar om ett förbud. Uppenbarligen har de observerat att barnen påverkas negativt, men på vilket sätt? Genom att intervjua personalen kan jag ta del av vad de har observerat i interaktionen mellan föräldrar och barn. Fokus läggs på vad som händer med interaktion och samspel när föräldern försvinner in i telefonen, och i vilken mån anknytningen kan komma att hämmas av föräldrarnas beteende. En kvalitativ metod är lämplig här eftersom jag vill ta del av personalens upplevelser och tankar kring olika situationer (Bryman 2011:413).

Avgränsningen av metod är en process i sig. Hade jag endast velat undersöka ett beteende (föräldrarnas) skulle det ligga nära till hands att genomföra studien med en kvantitativ metod där beteendet mäts (Bryman 2011:157). Men när jag nu vill undersöka konsekvenserna av ett beteende kompliceras metodvalet. I en longitudinell studie hade det varit värdefullt att istället genomföra en deltagande observation för att se hur interaktionen mellan föräldern och barnet ser ut när föräldern använder sig av sin smartphone. Forskaren hade sedan följt barnet och föräldern via observation under något år (Bryman 2011:443). Givetvis hade ett större antal barn och föräldrar behövt delta i studien för att den skulle ge ett tillförlitligt resultat. I en kortsiktig studie som denna vill jag istället undersöka hur interaktionen påverkas i aktuell stund. Därför är en kvalitativ metod med intervjuer lämpligare. Det är dock viktigt att påpeka att även en longitudinell studie svårligen hade kunnat ge svar på i vilken utsträckning anknytning rent

faktiskt påverkas av föräldrars frekventa smartphone-användning. Anknytning påverkas nämligen av många olika saker, och det skulle vara svårt att utesluta andra faktorer påverkan.

I denna studie utgör anknytningsteorin själva ryggraden. Teorin operationaliseras i analysen genom att kontinuerligt relateras till min empiri och tidigare forskning. Det innebär att centrala delar av teorin kopplas till empirin, och konkretiseras genom respondenternas upplevelser och reflektioner. I flera fall hänvisar respondenterna själva till anknytningsteoretiska resonemang.

Metodens förtjänster och begränsningar

Eftersom jag har velat ställa vissa konkreta frågor men samtidigt ha möjlighet att utforma följdfrågor har jag valt att utföra semi-strukturerade intervjuer. En annan anledning är att man kan lämna det öppet för intervjupersonen att själv utforma sina svar (Bryman 2011:427). Jag utgår från en intervjuguide. På så sätt blir det lättare att jämföra information från de olika intervjuerna (Lind 2014:127). Intervjuguiden har hjälpt mig att strukturera upp intervjun och att hålla en röd tråd. Dock har jag fått anpassa frågorna utifrån intervjuernas förutsättningar, men huvudfrågorna är desamma.

Det finns vissa begränsningar med en kvalitativ metod. Ett kvalitativt dataunderlag tillåter endast ett fåtal undersökningseenheter och därmed är det svårt att få fram ett representativt resultat (Lind 2014:126). Intervjuer är förenade med olika typer av problem. Det kan till exempel hända att forskarens egna tolkningar av det som sägs inte överensstämmer med det respondenten menar. I mitt fall tillkommer en annan försvårande aspekt, nämligen att jag vill tala med personer som har observerat ett fenomen. Det blir alltså någon form av andrahandsobservation. Mänskliga faktorer såsom minne, egna föreställningar och tolkningar kan påverka respondentens utsaga. Att ha ett kritiskt förhållningssätt blir därför extra viktigt.

En begränsande faktor med studien är att det inte går att ta reda på hur föräldrarnas mobilbeteende ser ut utanför förskolan. På förskolan är det möjligt att föräldern är mer medveten om hur hen använder sin mobiltelefon och väljer att begränsa användningen, särskilt om det finns ett förbud. Förskolepersonalen kan ju bara observera det som förekommer på förskolan. Hur det ser ut i hemmet eller när föräldern är ensam med barnet går bara att spekulera om.

Tillvägagångssätt vid intervjuer

Jag utförde tre typer av intervjuer; individuell intervju, parintervju och telefonintervju. Samtliga intervjuer inledde jag med att informera om respondentens rättigheter och villkoren för att delta

i studien. Jag valde att göra inspelningar eftersom det gav mig en chans att bevara vad som sagts samtidigt som jag kunde lägga allt fokus på intervjun och på mina intervjufrågor (Bryman 2011:428). Inspelningarna gjorde jag med hjälp av min dator, men jag använde också min mobiltelefon för att göra en back up. Utöver detta hade jag med mig min intervjuguide och ett anteckningsblock, i enlighet med Eriksson-Zetterquist och Ahrnes rekommendationer (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015:49). Det är fördelaktigt att kunna anteckna stödord under intervjuerna, eftersom det kan dyka upp följdfrågor medan respondenten talar, frågor som lika snabbt kan försvinna igen om man inte skriver ner dem. Jag upplevde att detta effektiviserade intervjun och minimerade längre pauser. Nackdelen med att spela in är att transkriberingen är tidskrävande och att mängden information kan bli mycket stor (Bryman 2011:429).

Intervjuerna skulle ta max 45-60 minuter att genomföra, detta för att göra dem så korta och koncisa som möjligt, och för att inte ta för mycket av respondenternas tid, eller riskera att trötta ut dem. Vissa intervjuer blev längre än så, framför allt i de fall jag gjorde parintervjuer. Min kortaste intervju varade i 23 minuter. Därmed förekommer denna intervjuperson inte lika frekvent i min analys. Sammanlagt gjorde jag två parintervjuer och tre individuella intervjuer, varav en telefonintervju. Huruvida det blev individuell intervju eller parintervju berodde på respondenternas önskemål.

En telefonintervju har den klara fördelen att man kan göra intervjuer oavsett avstånd, vilket breddar möjligheterna och sparar tid (Bryman 2011:208). Men denna typ av intervju kan på flera sätt vara svårare jämfört med en vanlig intervju då man har en person framför sig. Kvaliteten på inspelningen är helt beroende av kvaliteten på telefonförbindelsen. Tal kan bli otydligare. Eftersom man inte har personen framför sig kan man inte avläsa denna utifrån ansiktsuttryck, gester och pauser (Bryman 2011:210). Det är också lättare att råka avbryta personen, då en paus inte nödvändigtvis betyder att personen har pratat klart, även om det kan uppfattas så. En del kan också uppleva tekniska svårigheter med att spela in ett telefonsamtal. Med dagens smarta telefoner fungerade dock denna bit enkelt och smidigt för mig. Jag laddade ner en välrenommerad inspelningsapp som heter ACR, och aktiverade denna innan jag ringde upp. Kvaliteten på inspelningen var lika god som de andra inspelningarna jag gjorde. Enda nackdelen jag upplevde var att jag fick förlita mig på att denna enda inspelning var hållbar. Vid vanliga intervjuer kunde jag spela in med två enheter, här kunde jag bara använda en. Jag använde mig av handsfree, så att jag kunde anteckna under intervjun.

Parintervjuerna krävde ett annorlunda tillvägagångssätt än de andra intervjuformerna. Här hade jag mer än en respondent att ta hänsyn till. Överlag upplevde jag att det fanns flera fördelar med

att göra parintervjuer. Upplägget möjliggjorde en dialog mellan personer med olika professioner och erfarenheter, där de kunde komplettera varandra. Tillsammans kunde de även fördjupa sina reflektioner och komma med olika infallsvinklar. Det fanns givetvis också faktorer som komplicerade arbetet. Det hände att den ena respondenten talade mer än den andra, vilket kunde leda till att den andra inte fick uttrycka sina åsikter i lika stor utsträckning. Men ofta skiftades de åt senare, så att den andra fick komma till tals. Det kunde dock bli svårt att rikta frågor till båda, och jag fick ibland akta mig så att intervjun inte blev för enkelspårig. Ibland var det däremot berättigat att rikta frågan till en viss person, beroende på profession eller erfarenhet. Utöver detta upplevde jag att det var svårt att få tiden att räcka till. För samtliga intervjuer hade jag avsatt maximalt en timme. Eftersom de var två hade jag gärna haft dubbelt så mycket tid, och det var svårt att hinna med alla följdfrågor som dök upp, men överlag upplevde jag att jag hann få den information jag behövde på utsatt tid. En annan komplicerande faktor vid parintervjuerna var att transkriberingen försvårades (Bryman 2011:450), särskilt som respondenterna lätt avbröt varandra och meningar inte avslutades.

Urval

För att frågeställningarna ska kunna besvaras genom en kvalitativ studie med få undersökningsenheter krävs ett rikt empiriskt underlag (Lind 2014:131). Ett lämpligt urval blir därför av stor vikt. I min studie har jag velat intervjua yrkesverksamma som träffar barn och föräldrar på daglig basis. Till öppen förskolan kommer barn och föräldrar tillsammans och deltar i aktiviteter. Personal på öppen förskola har därför en chans att observera föräldrar och barn och deras samspel i större utsträckning än personal på vanlig förskola. Ett annat skäl att vända sig till denna yrkesgrupp är att det tidigare förts en debatt i media där personal på öppna förskolor har uppmärksammat en problematik kring föräldrars mobilanvändning. Det som också talat för att göra detta urval var att många öppna förskolor är en del av familjecentraler och därmed samverkar med olika professioner, däribland socionomer. Även om det från början inte varit min tanke att intervjua socionomer, har de kommit att bli en värdefull tillgång för min studie. Utöver att de kan komplettera med andra infallsvinklar, har de redskap som hjälper dem att reflektera kring problematiken på ett djupare teoretiskt plan. Under arbetets gång har jag således kommit till insikt om hur viktigt det är att även socionomer får höras. De har ju i princip varit frånvarande under debatten i media.

Eftersom jag har velat intervjua personer vars kunskap och erfarenheter har relevans för min problemformulering, har jag gjort ett målinriktat urval (Bryman 2011:434). Det kan beskrivas

som ett strategiskt urval där forskaren väljer ut personer, platser eller organisationer för att förstå en social företeelse (Bryman 2011:392). I mitt fall har jag valt ut öppna förskolor för att undersöka hur föräldrars mobilanvändning ser ut.

För att få ett tillräckligt brett underlag bestämde jag mig för att intervjua 6-8 personer. Min plan var att kontakta öppna förskolor i min närhet, men jag försökte även kontakta de öppna förskolor som redan hade förekommit i media. Personalen där hade intervjuats tidigare och till och med velat gå ut med sina namn. Där fanns med andra ord, eller hade funnits, en vilja att tala om dessa saker, och att lyfta fram problemet till allmänheten. En annan fördel var att jag på förhand visste att de hade observerat den problematiken jag ville studera. Dessutom ansåg jag att det skulle vara intressant att ta reda på hur utvecklingen sett ut på dessa öppna förskolor sedan debatten.

Jag skrev ett informationsbrev där jag informerade om undersökningens syfte, om varför jag riktade mig till verksamheten, och om förutsättningarna, såsom intervjuens form och längd. Omformuleringar gjordes sedan utifrån vilka mottagarna var, och inget informationsbrev ser likadant ut (Se standard, Bilaga 1).

Problem i samband med urval

I början stötte jag på stora svårigheter med mitt urval. Trots att det fanns gott om öppna förskolor att vända sig till var det till en början svårt att hitta intervjupersoner. Vissa sade nej för att ordinarie personal ersatts med tillfälliga vikarier, andra kände sig inte bekväma med att delta eftersom de inte observerat någon problematik med mobiltelefoner på skolan (även om de hade infört mobilförbud), en sade att personalen var ny och inte kunde uttala sig, en annan berättade att man hade lagt ner sin verksamhet. Åter andra verkade skeptiska av oklar anledning, (en förskolechef sade att situationen med mobilanvändande föräldrar var fruktansvärd, men ville trots det inte delta i studien) och då kände jag mig inte bekväm med att envisas med att få en intervju. Många nådde jag inte ens fram till, och påskveckan satte ytterligare käppar i hjulet eftersom många verksamheter hade stängt. Vid varje nej frågade jag om de hade tips på var jag annars kunde vända mig, vilket kunde ge mig en chans att göra ett snöbollsurval. Snöbollsurval innebär att forskaren kontaktar några få personer som är relevanta för undersökningen och får nya kontakter förmedlade via dem (Bryman 2011:196). Motgångarna gav förstås upphov till besvikelse, eftersom jag trodde att ämnet skulle väcka intresse bland personalen. Min personliga hypotes är att många blivit så vana vid mobiltelefonernas närvaro att de helt enkelt blivit avtrubbade. Avböjningarna skulle också kunna tyda på att frågan är laddad, vilket skulle kunna

förklara att folk tackade nej trots att de hade mobilförbud inom verksamheten. Men där går det förstås bara att spekulera.

För att komma i kontakt med personal provade jag olika sätt. Jag kontaktade två öppna förskolor i min närhet genom att skicka mitt informationsbrev på posten. Min plan var sedan att ringa upp efter ett par dagar och höra om de var intresserade efter att ha läst informationen. Detta var dock för tidskrävande och istället bestämde jag mig för att ringa runt till förskolechefer, ge en kort presentation av mig själv och min studie, och sedan be dem att vidarebefordra mitt informationsbrev till personalen. Det är nämligen vanligt att en person är chef för ett flertal öppna förskolor, så jag tänkte att det var fördelaktigt. Tyvärr lyckades jag sällan nå cheferna. Ett par gick med på att skicka ut brevet till sina anställda, men trots det var det inte någon garanti att de faktiskt gjorde detta. Eftersom tiden började bli knapp beslutade jag mig för att istället ringa direkt till öppna förskolor. Detta var något jag kände mig mindre bekväm med, eftersom det hela hängde på att jag kunde ge en intressant muntlig presentation av min studie, istället för att presentera den utförligt i skrift. Min farhåga var att det skulle vara lättare för personalen att säga nej utan ha begrundat det. Hur som helst började jag med att ringa personal vars chefer jag redan hade kontaktat – ingen hade dock mottagit informationsbrevet. Trots detta ledde mina samtal till att tre stycken från två olika öppna förskolor tackade ja till att bli intervjuade. En person tackade ja efter att ha läst informationsbrevet jag skickat per post. Ett par dagar senare blev jag själv kontaktad av ytterligare två som hade fått informationsbrevet från sin chef – en öppen förskola jag inte hade känt till och därför inte kontaktat direkt. Jag mailade även ut informationsbrev till öppna förskolor som jag inte lyckats nå via telefon, och blev därefter kontaktad av ytterligare en person som ville ställa upp. Sammanlagt tackade sju personer på fem olika verksamheter ja till att intervjuas.

En nackdel med att kontakta de öppna förskolor som förekommit i media var att dessa låg i Stockholm, och att tidsutrymmet var för litet för att jag skulle kunna åka dit. I hopp om att få göra telefonintervjuer ringde jag runt, men stötte på fler nej. En förskolechef sade att hon tillträtt efter mediedebatten 2013 och att hon inte tyckte att det berörde henne. En annan chef bad mig återkomma och gick sedan inte att få tag på. Det var synd, eftersom jag gärna hade velat titta på hur utvecklingen sett ut på dessa förskolor. Ingen av de öppna förskolor som tidigare figurerat i media är alltså med i denna studie.

Metodens tillförlitlighet

I en kvantitativt inriktad studie ska forskaren diskutera underlagets faktaförankring och

tillförlitlighet utifrån begreppen reliabilitet, validitet och överförbarhet. Dessa begrepp kan dock vara svårpassade till en kvalitativ studie. När det gäller kvalitativt inriktade studier menar Lind att tillförlitligheten istället bör diskuteras genom andra begrepp: autenticitet, pålitlighet och träffsäkerhet (Lind 2014:132). Pålitligheten avser huruvida undersökningen genomförts på ett konsekvent sätt och om procedurerna som använts är tydliga för utomstående läsare. Träffsäkerhet innebär att underlaget belyser de fenomen som avses i syfte och frågeställningar (Ibid). I min studie innebär det att jag ständigt måste fråga mig själv om empirin jag samlar in kan användas för att besvara mina frågeställningar. När det gäller intervjuer kan det dyka upp nya upptäckter eller infallsvinklar som kan komma att ge en helt annan karaktär åt studien, och detta i sådan utsträckning att frågeställningen kanske behöver omformuleras. Sådant är svårt att förutse. I min studie har jag försökt att analysera ett problem utifrån forskning, teori och praktisk erfarenhet. Anknypningsteorin är tänkt att gå som en röd tråd genom undersökningen. Min avsikt har varit att genom intervjuerna med förskolepersonal kunna förankra teorin praktiskt. Avsikten har också varit att presentera möjliga konsekvenser av föräldrars mobilanvändning genom att applicera teorin på det aktuella problemet. Med andra ord söker jag inte en faktisk sanning, vilket inte heller skulle vara möjligt utifrån min empiri.

I och med att jag genomför denna studie ensam har jag den nackdelen att det bara är jag som är närvarande under intervjun. Osäkerhet och missförstånd som uppstår kan därför inte i efterhand diskuteras med någon och jag är utelämnad till mina egna tolkningar. Om respondenten accepterar det, kan man dock göra en återkoppling och be om ett förtydligande om något skulle vara oklart.

Något som ökar tillförlitligheten är ett kritiskt förhållningssätt till forskningskällor. I min studie har jag strävat efter att använda vetenskapligt granskad forskning och har använt främst Lunds Universitets forskningsdatabas, LUBsearch för att hitta mina källor. Genom LUBsearch kunde jag ta reda på om materialet jag ville använda mig av är peer reviewed, med andra ord att forskningen har hög tillförlitlighet. I min studie har jag valt att ha med sidhänvisningar där det har varit möjligt, så att läsaren har möjlighet att följa upp källorna, vilket i sig bidrar till att öka tillförlitligheten.

I mitt fall har jag valt att undersöka en målgrupp som redan uttalat sig i media om den problematik jag vill undersöka. Risken är att jag går in i arbetet med en klar bild av hur situationen ska se ut utifrån det jag redan har läst, men de flesta artiklar är skrivna 2013, och mycket kan ha hänt sedan dess. Det är inte säkert att man ser en problematik nu. Min arbetshypotes om att föräldrars mobilanvändning ses som ett problem kanske inte styrks av

respondenternas upplevelser. Eftersom min empiri styrs av respondenternas svar, kanske jag inte kan få de svar jag är ute efter. Därför är det viktigt att jag kan distansera mig från ämnet och arbeta utifrån den empiri jag får, även om det skulle innebära att jag får ändra mina frågeställningar.

Att distansera sig från ämnet är dock inte alltid enkelt när empirin består av personers upplevelser och åsikter. Utifrån vad jag har fått berättat för mig och vad jag själv har läst i forskning eller bara iakttagit på stan har jag under arbetets gång stundvis känt viss frustration inför den omedvetenhet som verkar råda hos många föräldrar. Det har till viss del varit min drivkraft i arbetet, men kan också försvåra min förmåga att belysa problematiken på ett objektivt sätt. Dock har jag, tack vare att jag varit medveten om detta, arbetat aktivt för att få med olika uppfattningar och vinklar i min studie.

Etiska överväganden

Etiska överväganden är särskilt viktiga vid intervjuer. Nyttan av studien bör alltid vägas mot de risker studien kan medföra (Kalman & Lövgren 2012:11). Det är viktigt att forskningsdeltagarna är väl informerade om vad studien ska handla om innan de beslutar sig för att delta (informationskravet), att de förstår vad det innebär att delta, och har samtyckt till att medverka (samtyckeskravet) (Ibid 2012:13). Data som samlas in ska endast användas för forskningsändamålet (nyttjandekravet). Forskaren ska också värna om deltagarna genom att handskas varsamt med insamlade data och förvara dessa säkert, samt vara noggrann med hur resultaten presenteras (konfidentialitetskravet) (Ibid 2012:14). Forskaren har ett ansvar för forskningsdeltagarna och måste utforma studien med omsorg om dessa (Nyström 2012:75). Nyström påpekar att vid undersökningen av ”naturliga” sociala sammanhang, som till exempel en skolklass eller en arbetsplats, är forskningsdeltagarna efter studien hänvisade till varandra. Därför är det viktigt att forskaren väger in alla risker som deltagare i studien kan utsättas för. I min studie utgår jag från just ett sådant socialt sammanhang, i och med att det handlar om personal på en arbetsplats. Nyström beskriver även ett annat problem; läsaren som en publik. Trots att forskningsdeltagarna anonymiseras finns det alltid en risk att medlemmar ur den grupp som har studerats kan identifiera vem som uttalat sig. Även en ogrundad misstanke kan vara problematisk ur etisk synvinkel (Nyström 2012:82). Forskningsdeltagare bör därför, innan de samtyckt till att medverka, informeras om vilka åtgärder som forskaren vidtar för att förhindra dessa risker. I min studie har jag noga tagit hänsyn till och uppfyllt ovanstående kriterier.

Bearbetning av materialet

För att kunna hantera och analysera materialet behövde jag sålla i det och strukturera det. När det gäller intervjuer är det mycket som kan skalas bort, och endast det som är relevant för undersökningen ska tas med (Lind 2014:130). Enligt Lind ställer material i verbal form andra krav på organiserandet av underlaget. Efter att intervjuerna genomförts gjorde jag en tematisering av materialet och identifierade nyckelbegrepp (Lind 2014:130). Jag valde att markera olika teman med olika färger: rött för beskrivning av problematik, grönt för hantering av problematik, och blått för ansvar, för att nämna några. Genom kodning och tematisering av intervjumaterialet kunde jag lättare identifiera relevant information som jag sedan analyserade med hjälp av existerande forskning och teori. Enligt Bryman är kodningen en viktig förutsättning för att kunna generera teoretiska idéer och relatera dem till existerande litteratur (Bryman 2011:525).

Analys

Analysen inleds med en presentation av de verksamheter som undersöks och deras policier för föräldrars mobilanvändning. Därefter fördjupas analysen med avsnitt om hur barnen reagerar när föräldrarna använder mobilen, och om mobilanvändningens effekter för det ömsesidiga samspelet och anknytningen. Senare delen av analysen ägnas åt att undersöka frågan om förbud mot mobilanvändning och den balansgång som personalen upplever att de behöver gå när de försöker hantera mobilanvändandet. Analysen kommer därmed också in på frågor om maktförhållanden, professionellt ansvar och skuldbeläggande.

Vid citat har jag använt mig av följande symboler:

(...) för utelämnat ord. (---) För utelämnad mening. – för avbrutet tal. [] för mitt förtydligande. Ord som respondenterna betonar, markeras med kursiv text i citat. Jag benämner mig själv som intervjuperson I.

Eftersom intervjupersonerna är anonyma har jag valt att kalla dem A, B, C, D, E, F och G efter den ordning jag gjorde intervjuerna. En kort presentation är dock nödvändig för att läsaren ska ha en uppfattning av personerna. Vid parintervjuer nämns verksamheten två gånger.

- A- Förskolelärare på öppen förskola, verksamhet 1
- B- Förskolelärare på familjecentral, verksamhet 2
- C- Kurator på familjecentral, verksamhet 3
- D- Förskolelärare på familjecentral, verksamhet 3
- E- Förskolelärare på öppen förskola, verksamhet 4
- F- Barnskötare på öppen förskola, verksamhet 4
- G- Socialrådgivare på familjecentral, verksamhet 5

Mobilanvändning – förekomst och policy

”Idag har ju alla en mobil. För 10 år sen var det inte så vanligt kanske. Men idag har ju alla en mobil, och det är nästan oavsett om man är flykting, när kommer hit så har man oftast en mobil”, säger B. På öppna förskolan och familjecentralen där hon arbetar är föräldrar välkomna att använda mobilen. De kan passa på att läsa nyheter, kolla mailen eller ägna sig åt mer tidskrävande aktiviteter som att ordna med köplats till förskolan eller ringa förskoleförvaltningen. ”Då kan det vara rätt praktiskt att göra det här”, berättar B och lägger till: ”Ibland är det många föräldrar som har uppe sin mobil, och ibland är det ingen som har det.”

Till skillnad från B, upplever A att förekomsten av mobiltelefoner överlag är mycket liten på hennes öppna förskola, där hon arbetar ensam. Det rör sig om enstaka personer som plockar upp mobiltelefonen, menar hon. A berättar att hon kan tänka sig att föräldrars mobilanvändning är ett stort problem hemma eller på stan, men hon har inte uppfattat att det skulle vara något problem på öppna förskolan, mycket eftersom föräldrarna kommer dit för att träffa andra föräldrar. ”De har ett syfte med att gå hit bortsett från barnen, att de liksom själva vill vara lite sociala. Och då faller det sig inte naturligt att man sitter med sin mobil hela tiden.” Att föräldrarna som besöker verksamheten är högutbildade kan enligt A även vara en förklaring till att mobilanvändningen är knapp. Dock har A lagt märke till att föräldrar tar upp telefonen när de lämnar öppna förskolan för dagen. Kanske vill de utnyttja transportsträckan hem, menar A.

På familjecentralen där C och D arbetar är mobilen ett vanligare inslag. Även om det inte längre finns ett mobilförbud på familjecentralen, ombeds föräldrarna att inte använda mobilen under gemensamma aktiviteter såsom sångstund, eftersom barnen tappar fokus om föräldrarna plockar fram mobiler. Verksamheten är belägen i ett invandrartätt område och många av deras besökare har flytt till Sverige och bär på trauman av olika slag. Stöd och vägledning i föräldrarollen utgör en stor del av arbetet för C och D som är kurator respektive förskolelärare.

För C innebär detta ett behandlingsinriktat arbete med stödsamtal. De båda arbetar aktivt för att bygga upp en relation till var och en som kommer dit. Enligt C kan det finnas en större benägenhet att använda mobilen vid psykisk ohälsa. D berättar att många föräldrar känner en press på sig att ständigt vara nåbara av släkten som är kvar i hemlandet. Hon har även observerat deprimerade mammor som använder mobilen som en tillflykt och sitter och googlar saker på måfå. Många föräldrar har en förmåga att misstro sig själva, säger D.

Socionom och socialrådgivare G berättar att det är ganska få på hennes familjecentral som plockar fram mobilen och de som gör det, ser till att gå undan för att inte dra till sig uppmärksamhet. På öppna förskolan är de dock tydliga med att mobilen inte ska användas. Hit kommer man för att umgås med sitt barn, säger G. Däremot händer det att föräldrarna avviker från policyn under anordnade utflykter. Särskilt på lekplatsen händer det oftare att föräldrar plockar fram mobiltelefonen, konstaterar G. Att röra sig utanför familjecentralen verkar få föräldrarna att släppa lite på reglerna.

Vid ingången till E:s och F:s öppna förskola hänger en liten skylt föreställande en överkryssad mobiltelefon. De vill inte beskriva situationen med föräldrars mobilanvändning på verksamheten som direkt problematisk, men berättar att föräldrar fortsatt använder mobilerna trots skylten. Vissa föräldrar frågar i förväg om det är okej att de använder mobiltelefonen för något specifikt ändamål, medan andra väljer att nonchalera förbudet. Om mobiltelefonen ringer går de ut i korridoren för att ta samtalet. Men det händer att föräldern plockar upp mobilen efter att ha suttit en längre stund och tittat på barnets lek, något E tror beror på en rastlöshet hos föräldern. Ibland har de även märkt att föräldrar har smugit med mobiltelefonen. Citat av E:

Vi säger att det är såklart att ni får ha på dem. Vi menar att man ska inte föra sina sociala samtal här bara för att barnet kan leka runt, eller sitta med ett spel för att barnet ändå kan leka runt, utan att man ska vara här i samverkan med sitt barn. Men det är liksom inte... vi har inte funnit rätt väg det här med mobilen.

Förälder som stängs av och sätts på

Radeskys observationsstudie visar att barn på olika sätt söker sin förälder, även om denne är upptagen av mobiltelefonen. Hon beskriver olika exempel på hur samspelet mellan förälder och barn drabbas av förälderns mobilanvändning och att förälderns förmåga att ge respons till barnet försämras kraftigt (Radesky et al. 2014). Hon dokumenterar också barnens olika reaktioner som bland annat syftar till att försöka återfå kontakt, exempelvis provokation.

Många barn är vana vid att föräldern tar upp mobiltelefonen, och flera av intervjupersonerna (A, B, C och D) berättar att vissa barn reagerar med att försöka ta mobilen från föräldrarna för att leka med den. Enligt G vet även ettåringar precis hur de ska hitta sin favoritapp, hur de ”swipe:ar” [drar med fingret] för att byta bild och hur de förstorar skärmen med fingrarna, trots att det är mycket avancerat rent motoriskt. Men när föräldrar skärmar av och blir otillgängliga kan barn istället reagera negativt, enligt C och D:

C: Barnet reagerar ju på det sättet att föräldrarna är ju inte tillgängliga, och då måste man väcka sin förälder. Man måste göra nånting som gör att jag [man] kommer i kontakt med föräldern igen. Och det är väldigt individuellt från barn till barn vad de kan göra, men det kan ju vara att-

D: - börja skrika eller-

C: - skrika eller slänga på golvet-

D: - skjuta leksaker-

C: - ja, fånga, försök... olika beteenden för att försöka fånga mammas uppmärksamhet, eller pappas -

D: - klänga, gnälla...

C: Ja precis.

Precis som Radesky har observerat reagerar alltså barnen med att försöka provocera föräldern för att få tillbaka uppmärksamheten. C och D berättar även att barnen reagerar olika beroende på ålder. Medan fyraåringen är mer fysiskt aktiv och kan uttrycka sig verbalt, blir ettåringen oftast ledsen istället och börjar gråta, eller försöker signalera åt föräldern genom att ställa sig framför denna. Att protestera, klänga, gråta och greppa för att få tillbaka förälderns uppmärksamhet är effektiva anknytningsbeteenden (Howe 2011:10). Enligt Howe är sådana beteenden olika exempel på *fight responses*, det vill säga olika sätt för barnet att signalera sin frustration över att dess behov ignoreras eller inte tillfredsställs (Ibid).

G har lagt märke till olika reaktioner från barn vars förälder försvinner in i mobilen. Somliga reagerar med att resignera, som om de tänkte ”näha pappa bryr sig inte, mamma bryr sig inte” och går iväg. Andra blir uppmärksamhetssökande: ”Man ser ju att ibland söker de jättemycket uppmärksamhet att ’kom igen, se mig, se mig!’ och gör allt möjligt för att bli sedda, och ibland blir det tvärtom ’näe nu är det telefonen, det är lika bra att jag går’.”

Paralleller går att dra till Still Face Paradigm där förälderns stilla ansikte enligt Tronick väckte ”intensiva reaktioner” hos barnet som till en början förgäves försökte initiera kontakt med föräldern genom leenden, ljud och kroppsspråk (Tronick et al. 1978). När interaktion från föräldern uteblev reagerade barnet till slut med att ge upp och dra sig undan från föräldern (Ibid). Men reaktionerna varierar från barn till barn. En inspelad version av experimentet visar att barnet istället får panik och brister ut i gråt när responsen från modern uteblir (Still face

experiment 2009). I en av Tronicks senare studier har det visat sig att 4 månader gamla barn minns experimentet och den sociala stress de utsattes för två veckor senare (Montirossi et al. 2013). Det rör sig givetvis om individuella skillnader, men studien visar att även korta stunder av upplevd social stress hamnar i barnets långtidsminne. (Still Face-experimentet varar i regel 2-3 minuter). Både E och D nämner spontant Still Face Paradigm som en parallell till föräldrars mobilanvändning. D reflekterar: ”Försvinner man för länge och för mycket så slutar det med att barnet inte söker en. Och det kan ju också vara lite skrämmande”. G liknar det vid barn som växer upp med deprimerade föräldrar: ”Till slut så tappar man, man blir nästan lite apatisk i det här att söka kontakt, och att man [barnet] backar ’nä det är inte lönt, jag kommer ändå inte få ett svar’.”

Allt eftersom barnets hjärna utvecklas lär det sig att hitta mönster i upplevelser och erfarenheter. Barnet lär sig att den sociala omvärlden till viss del är förutsägbar. Härmed har barnet börjat utvecklat en kognitiv förståelse (Howe 2011:32). Utifrån tidigare erfarenheter och förväntningar bygger barnet mentala modeller, *internal working models*, som kan hjälpa barnet att agera i liknande situationer i framtiden (Howe 2011:34). Interaktionen med föräldrarna guidar helt enkelt barnet till lämpligt och anpassningsbart beteende. Det innebär att barnet måste ha en uppfattning om vilka förväntningar det kan ha på föräldern i form av förståelse och respons vid ångestladdade situationer (Ibid). När föräldern är oförutsägbar eller otillgänglig i sitt beteende och omedelbar respons till barnet uteblir (t ex till följd av mobilanvändning), tvingas barnet att psykologiskt utveckla strategier för att få igång den närhet och det engagemang som den ”under-responsiva” föräldern inte ger (Howe 2011:37). Det kan vara en förklaring till barns reaktioner när föräldrarna är inne i sina mobiltelefoner. Att ett barn resignerar när föräldern är upptagen av mobilen kan tyda på att barnet har slutat förvänta sig något annat av föräldern.

Till skillnad från övriga har B inte märkt några negativa reaktioner från barnens sida. Att döma av det hon sett på öppna förskolan kan hon överlag inte se något problem med föräldrars mobilanvändning. Hon jämför dagens mobilanvändning med att läsa tidningen förr. Då kunde föräldern inte heller ha ögonkontakt med sitt barn, och tidningen skymde ju mer än vad mobilen gör, säger B och skrattar till. B upplever att samspelet mellan föräldrar och barn fungerar bra ”på båda hållen”, även om föräldrar sitter med mobilen. För när föräldrarna sedan tittar fram från mobilen har de genast fokus på barnet igen och frågar barnet vad det var det ville.

I: Men... tror du inte det är lite märkligt [för barnen] att föräldern ”stängs av och sätts på” på det sättet, om du förstår hur jag menar?

B: Ja, men det är så vi lever nu i vårt samhälle. Så gör ju alla liksom. På något sätt så... de här barnen vet ju inget annat.

Barn behöver bli sedda

Ett påtagligt problem med mobilanvändning på öppna förskolan är att vissa föräldrar lämnar barnet utan uppsikt. Detta nämns i flera intervjuer. Men det finns även problematik som är mindre distinkt, nämligen hur föräldrars mobilanvändning hämmar värdefull interaktion med barnet och kanske även deras anknytning. Barn behöver bli sedda av många olika anledningar. Mycket av barns utveckling och lärande sker i samspelet med föräldern. Interaktion med föräldern ansikte till ansikte har stor betydelse för barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling (Radesky et al. 2014, Tronick et al. 1978, Yoon et al. 2014). G betonar just interaktionens betydelse för barnets lärande: ”Hela samspelet oss människor emellan bygger ju på att vi är närvarande, att vi ser varandra, vi bekräftar varandra, visar kärlek och ömhet och reaktioner på våra beteenden. Barn lär ju sig av att spegla sig i oss vuxna hela tiden, det är så de utvecklar sitt jag”. Ögonkontakt och ansiktsuttryck är viktigt för att barnen ska veta hur de ska läsa av sin förälder, fortsätter G. När den mobilupptagne föräldern ger barnet ett svepande svar som respons i kombination med ett uttryckslöst ansikte, innebär det att barnet inte får uppmärksamhet när det söker kontakt, men också att barnet inte vet hur det ska tolka föräldern. Särskilt viktigt blir kroppsspråket för de riktigt små barnen, som inte kommunicerar med ord. Får barnen bara ett svar över axeln, så gör det något med barnen, säger G:

Risken är ju att det kan bli som med barnhemsbarnen i Rumänien, att till slut så stänger man ju ner. Det är inte lönt att söka uppmärksamhet. Har du en förälder som hela tiden är fast i sin telefon och som inte ger respons (...) då börjar ju intresset avta och till slut kanske du blir avstängd i ditt sätt att vara.

E berättar att det är viktigt att föräldern inte avskärmar barnets blick. När barnet söker föräldern med blicken och föräldern är långt nere i mobiltelefonen händer det något med samspelet. Genom blicken kan barnet tanka kraft hos föräldern när något otäckt händer, säger E: ”Den blicken ska man ju aldrig avskärma, för det är ju barnets hjälp att kunna gå vidare till nästa steg”. Barnet behöver den trygga hamn som föräldrarna utgör när något går fel. Ovisshet om huruvida föräldern kommer vara tillgänglig eller inte när barnet behöver, skapar känslor av osäkerhet hos barnet (Howe 2011:19). När det uppstår en situation som för barnet känns skrämmande, utmanande, farlig eller oroväckande aktiveras barnets anknytningsbeteende. En förälder som är eller verkar oåtkomlig kan också aktivera det (Bowlby 2010:25). Målet med detta beteende är att återvinna trygghet och närhet genom föräldern (Howe 2011:19). En

lugnande blick från föräldern som säger att allt är okej, kan emellertid vara tillräcklig för att avbryta anknytningsbeteendet. Att föräldern är närvarande och ser sitt barn, blir därför av stor vikt.

G och hennes kollegor arbetar mycket med att informera föräldrar om vikten av att se sitt barn och att prata med det, eftersom det är viktigt för anknytningen. Precis som på C:s och D:s familjecentral kommer det många flyktingfamiljer till G:s familjecentral som behöver extra stöd i föräldrarollen:

Vi kan ju se många av mammorna som har flytt och kommer hit, som är kanske lite avstängda, lite traumatiserade – de *har* [min kursivering] svårt med ögonkontakten. Där försöker vi jobba jättemycket med dem, att prata om vikten av att titta på sitt barn, prata med det.

Somliga vet inte hur de ska prata med barnet:

Det spelar ingen roll vad du säger, du kan säga vad som helst. Du kan rabbla en ramsa, men du behöver titta på ditt barn, prata med ditt barn, ge det en bekräftelse på att du ser dem. Jag tror att det har jättestor vikt för barnens utveckling. Så jag tycker det är lite obehagligt, vad det gör med barns utveckling att vi är så distanserade [till följd av mobiltelefoner, min anmärkning].

G påpekar att även föräldrar som mår psykiskt bra kan ha ett mobilberoende. Dessa föräldrar kanske har större möjlighet att vara mer närvarande mellan mobilanvändningstillfällena än en traumatiserad förälder, men det utesluter inte att de kan tappa kontrollen över användandet. Om man känner att man lagt mer tid på mobilen än man önskar, är det nästan en form av missbruk, säger G.

C, D, E, F och G anser att föräldrars mobilanvändning kan få följder för anknytningen. C påpekar att föräldrar sällan kan vara tillgängliga dygnet runt, men:

(...) när det blir ett mönster som präglas av frånvaro, antingen det är mobil eller skärmtid eller vad det nu är, så är det klart att det påverkar anknytningen. Men jag tror också att det finns barn med trygg anknytning där föräldrarna använder mobilen.

För barn med trygg anknytning räcker det ofta med att den ömsesidiga interaktionen är ”good enough” för att barnet ska känna sig tryggt, så länge som barnet i grunden vet om att den trygga hamnen fortfarande finns kvar, även om föräldrarnas respons uteblir för tillfället (Howe 2011:70). Här gäller det dock att föräldern efter incidenten ger bekräftelse på att barnet har blivit ignorerat och hjälper barnet att gå vidare. Det är viktigt att påpeka att även om anknytningen när den väl formats är så gott som konstant genom livet, är barn mellan ett och fyra år särskilt känsliga för subtila förändringar i relationer. Större skiftningar i kvalitet av omsorg är ett sådant exempel

(Howe 2011:216). Det är först efter 4 års ålder som anknytningen blir mer stabil och förblir så resten av barndomen och upp i vuxen ålder (Howe 2011:213). Enligt E är det oerhört viktigt att barn blir sedda hela vägen, och föräldrars ögonkontakt och närvaro har stor betydelse för barns anknytning: ”Barn måste ju bli sedda för att bli stärkta i sitt självförtroende, hela vägen upp alltså. Ett större barn behöver också bli sett. En tonåring behöver bli sedd.”

Närvaro, frånvaro och mobilanvändning

G tror att det finns en önskan från barn att ha sina föräldrar mer närvarande och tillgängliga, på samma sätt som att föräldrar inte vill att barnen ska ha för mycket skärmtid. G berättar om en övning personalen på familjecentralen gjorde. En person skulle prata om ett kärt minne, medan den andra personen gick från att visa intresse och ställa följdfrågor till att gradvis ge mindre respons, för att slutligen vara helt inne i sin mobiltelefon istället för att lyssna:

(...) det var bland den värsta känslan jag har upplevt. Alltså jag gick hem med en sån klump i magen för jag tänkte, detta är det vi gör med våra barn väldigt ofta. Just när du berättar om någonting som låg dig väldigt varmt om hjärtat och du känner att du får inte responsen. Barnen gör ju det, det som de vill berätta är ju oftast väldigt angeläget för dem. Vi kan ju uppleva det som att 'jaja'. Men för dem är det jätteviktigt, och är vi då alltså inte där, och svarar och uppmärksammar och ställer följdfrågor så gjorde det något... alltså jag tyckte det var fruktansvärt...

G lägger till att när den andra plockade fram mobilen och började svepa med ögonen kom hon själv av sig och kunde inte fortsätta berätta trots att hon visste vad hon ville säga. Förlusten av fokus är här ömsesidig. Enligt Misra har blotta närvaron av en mobiltelefon potential att dela upp medvetandet mellan en gällande närliggande situation och abstrakta nätverk (Misra et al. 2016). Det räcker med andra ord att ha mobiltelefonen inom synhåll för att avleda individers koncentration från ett pågående samtal ansikte till ansikte. Individen ger mindre ögonkontakt och tenderar att missa icke verbal kommunikation med samtalspartnern, eftersom tankarna är någon annanstans (Misra et al. 2016). Även empatin för samtalspartnern påverkades.

Situationen G beskriver ovan har blivit allt vanligare på vanliga förskolor. När F arbetade på förskola fanns där en förälder som alltid talade i telefon vid hämtning. Barnet var ivrigt att berätta om allt som hänt under dagen, men varje gång var föräldern upptagen av att prata i telefon. Föräldrarnas bekräftelse, empati och positiva engagemang i barnet har en avgörande betydelse för barnets utveckling (Killén 2009:40). En bekräftelse på barnets berättelse i detta fall skulle ha visat barnet att föräldern är där och kan fortsätta vägleda det. Föräldrarnas empati

och förmåga att leva sig in i hur barnet har det, gör att barnet successivt lär sig att reglera sina känslor (Ibid).

Radeskys studie visade att föräldrar reagerar sämre på barnets signaler när de använder mobiltelefonen (Radesky et al. 2014). C tror att föräldern på något sätt hör och registrerar barnets signaler, men blir kvar i mobiltelefonen istället för att agera. D berättar om en besökande mamma som hade problem med att hennes barn var stökigt på morgonen. När D frågade om familjens morgonrutiner berättade mamman att hon hade för vana att ringa en vän på vägen till förskolan. Hon fick då rådet att inte använda mobilen. En vecka senare berättade mamman att detta gjort stor skillnad. Barnet var mycket lugnare på vägen till förskolan och plötsligt lade hon märke till hur barnet pekade på fåglar, hundar och cyklister och då kunde hon bekräfta vad barnet såg. Denna typ av interaktion mellan barn, förälder och objekt kallas för joint attention, och kan initieras av både barn och förälder (Yoon et al. 2014). Genom joint attention blir barnet medvetet om att en upplevelse kan delas med andra, vilket bidrar till ett socialt lärande och utveckling av "theory of mind" – förmågan att mentalisera (Ibid). Enligt Yoon et al. spelar joint attention en signifikant roll för barns sociala och kognitiva utveckling och deras förmåga att reglera känslor. Reed, Hirsh-Pasek och Golinkoff Michnick undersökte 2017 småbarns förmåga att lära sig ord av sin mamma när denna under experimentets gång blir avbruten av sin mobiltelefon. Resultatet visade att det finns en stark korrelation mellan moderns avbrutna fokus och barns förmåga att lära sig ett nytt ord (Reed, Hirsh-Pasek & Golinkoff Michnick 2017). Barnet märkte tydligt när ansiktskontakten bröts. Även en kort tids frånvaro påverkar den positiva interaktionen och får därmed kognitiva konsekvenser för barnets förmåga att lära sig nya ord (Ibid). Den nämnda studien undersöker endast hur barnets språkinläring påverkas, men utifrån resultatet går det att dra slutsatsen att mobiltelefonen dels störde både barnens och föräldrarnas fokus och dels bröt kontakten till föräldern, något som kan vägas in i en större kontext. Interaktionen påverkades negativt och barnet hindrades i sitt lärande. Detsamma gäller om föräldern sätter en skärm framför barnet istället för att interagera och dela upplevelser. "Det är ju ett lärande, ett konstant lärande som vi berövar barnen", konstaterar G.

Mobilförbud – en balansgång

Personalen på öppna förskolor vittnar om en svår balansgång när det gäller föräldrars mobilanvändning. Förskolepersonalens uppgift är att vägleda föräldern och uppmärksamma barnets behov. Detta medför en hel del frågeställningar hos personalen. Ska en öppen

verksamhet verkligen ägna sig åt att sätta gränser för föräldrars mobilanvändning? Vem bär egentligen ansvaret för att säga till? Och var drar man gränsen för när man behöver säga till?

Som framgick ovan ser hållningen till mobilförbud eller riktlinjer kring mobiler olika ut på de olika verksamheterna. Medan A och B aldrig har sett ett behov av att skapa riktlinjer kring mobiltelefoner på öppna förskolan, har verksamheterna där C, D, E, F och G arbetar antingen haft en mobilpolicy eller har en sådan i nuläget. När C:s och D:s familjecentral startades infördes ett förbud mot mobiltelefoner. Så småningom tog de ner förbudsskyltarna. D berättar att det kändes svårt att ha ett förbud, eftersom besökarna kommer dit på frivillig basis, men också för att mobiltelefonen gör att föräldrarna kan nås, exempelvis av sina andra barn. På frågan om förbudet hade någon effekt medan det varade, säger D nej och skrattar. Hon lägger till: ”Jag vet inte om jag upplevde det mer kränkande för mig själv att jag skulle behöva säga till folk hur de skulle bete sig”

Den uttalade motviljan bland personalen att komma med pekpinnar är något som återkommer i nästan samtliga intervjuer. Ett mobilförbud kan uppfattas som ett maktutövande från personalens sida, och moraliska pekpinnar som en form av paternalism (Swärd & Starrin 2006:254). Huruvida personalen har ett ansvar för att lyfta frågan (och i vilken utsträckning) blir särskilt intressant i sammanhanget, och meningarna går isär. C menar att barnens behov går före föräldrarnas, och får medhåll av D. Om personalen ser att barnet inte får det som det behöver av sin förälder på grund av mobilanvändningen, måste personalen ta tag i problemet – där går deras ansvar, säger C. Att säga till ingår i professionen, konstaterar D.

E beskriver situationen som en balansgång. Personalen ska inte bära ansvar för att ”uppfostra” föräldrarna, menar hon, men samtidigt har de valt att ha ett mobilförbud på öppna förskolan. E och F upplever dock att det är svårt att säga till föräldrar som väljer att nonchalera förbudet. Men om ett barn lämnas utan uppsikt eller gör sig illa utan att föräldern reagerar, griper personalen in. Vid ett tillfälle fick de ingripa när ett föräldrapar satt och spelade mobilspel medan deras barn förgäves sökte kontakt. Ofta blir föräldrar dock tacksamma för att få ny kunskap och förståelse när personalen tar upp frågan.

Enligt G bär personalen som professionella ett ansvar för att lyfta frågan om mobilanvändning. Familjecentralen ska fungera som ett kunskaps- och informationscenter för föräldrarna, menar hon. Personalen kan skapa medvetenhet och reflektion kring mobilanvändning, men sedan är det upp till den enskilde föräldern att bestämma hur den ska förhålla sig. B menar istället att mobilanvändningen är föräldrarnas eget ansvar. I familjecentralens målsättning står det

inskrivet att de inte ska ha några regler. Där utgår de från att alla som kommer dit är vuxna och kompetenta och tar ansvar för sina handlingar. De tror inte att regler kan lyfta eller förbättra verksamheten:

[Jag vet] att det finns öppna förskolor som väljer att ha mobilförbud, men det skulle vi aldrig ha här. Jag menar, internet finns i vårt samhälle, det är en del av vår vardag. Det finns ingen anledning tycker vi, att vi skulle förbjuda det. Varför skulle vi sätta oss över de vuxna människorna som kommer hit?

Skuldbeläggning

En annan aspekt som kan förklara personalens motvilja mot att ”peka finger” är rädslan för att skuldbelägga föräldrarna. Enligt B känner många föräldrar skuld över sina mobilvanor. Om personalen frågar något om mobiltelefonen reagerar föräldern med ursäkter och långa förklaringar som ska rättfärdiga varför de sitter med mobilen just då. Enligt B beror denna reaktion på att småbarnsföräldrar känner krav på sig från olika håll, och att de ständigt blir utsatta för andras synpunkter om hur de bör behandla sitt barn.

Att vissa föräldrar har dåligt samvete över mobilanvändningen har E också lagt märke till. Ibland när personalen går förbi ett rum händer det att föräldrar skyndar sig att stoppa ner mobiltelefonen i fickan, säger E och skrattar. ”Någonstans vet de ju att det här skulle jag kanske inte göra just nu.” Om det skulle ringa, exempelvis under en sångstund, flyger föräldern upp och känner att det är fel, säger E.

I likhet med B menar G att föräldrar kan känna påtryckningar från olika håll om hur de ska förhålla sig till saker som rör barnet, exempelvis från mor- och farföräldrar. Om föräldern sedan möter professionella som också kommer med pekpinnar kan det enligt G leda till en känsla av maktlöshet hos föräldern. G försöker själv vara försiktig med att ge råd och tips till föräldrar, utan försöker istället ge information och kunskap om vad olika saker kan innebära för barnet. I grund och botten gäller det för professionella att försöka att inte använda makt för att säga vad som är rätt och fel, utan istället dela med sig till föräldrarna av den kunskapen som finns och skapa medvetenhet. ”Sen får de själva försöka hitta någonstans i det”, säger G.

(...) jag försöker passa mig från att med föräldrarna i diskussionen, ge dem (...) så mycket råd och svar, utan mer vända och vrida på det; men hur tänker du, hur vill du, vad är det du vill att det ska bli? Mer så frön så att de själva startar och reflektera över situationen. Jag tänker att det är där någonstans en förändring sker.

Hantering av problematik

Oavsett om deras verksamhet har mobilförbud eller inte, är samtliga respondenter eniga om att dialog är det bästa verktyget för att hantera föräldrars mobilanvändning. Många verksamheter har temakvällar, gruppdiskussioner och övningar som kan bli en plattform för att lyfta frågan. Informationsblad och bilder kan också användas för att väcka tankar hos föräldrarna.

A och B säger att det är bäst att sträva efter diskussion på ett generellt plan, istället för att vända sig direkt till en mobilanvändande förälder och riskera att denna känner sig utpekad. Enligt B kan föräldern i fråga i samband med diskussionen själv komma till insikt om användningen nyss. Men om en förälder vill sitta med mobilen ”alltid och hela tiden, ja då får de göra det, det är så den föräldern lever. Även om det inte är något jag hade valt”, säger B och lägger till att hon i så fall kan ”picka” lite på den föräldern.

På C:s och D:s familjecentral väljer man tvärtom att lägga fokus på den enskilde individen om mobiltelefonen skulle bli ett hinder i kontakten mellan barn och förälder. Men då tar personalen upp det med föräldern enskilt, och inte inför alla. Enligt C är det särskilt viktigt att hålla en dialog istället för att komma med pekpinningar, eftersom personalen är mån om att skapa en bra relation till föräldrarna. En mamma som mår dåligt och sitter och surfar istället för att leka med sitt barn, blir lättare att avleda och prata med om relationen mellan henne och personalen är god, säger D. Ett sätt är att gå via barnet, och säga till mamman ’titta, vad tror du ditt barn vill nu?’, istället för att direkt säga ’lägg undan mobilen’. Kvaliteten på professionellas förhållande till föräldrar har enligt Killén avgörande betydelse: ”Om vi vill att föräldrar ska utveckla en lyhördhet för barnens behov, vara empatiska och sensitiva, är det nödvändigt att vi som professionella visar samma kvaliteter i vårt förhållande till föräldrarna” (Killén 2009:138). Att gå via barnet som D beskriver ovan är ett sätt för personalen att synliggöra barnet samtidigt som det stärker föräldern, eftersom föräldern ges en chans att själv förhålla sig till barnet och dess upplevelser.

Även om E och F inte tycker att en förbudsskylt är ett optimalt tillvägagångssätt, hjälper den till att lyfta diskussion om mobilanvändning. F tror att många föräldrar saknar kunskap om hur mobilanvändningen påverkar barnen. I samband med en tematräff på ämnet talade personalen om amning och mobilanvändning. En förälder fick jättedåligt samvete, säger E: ”När hon ammade så satt hon med mobilen, (...) istället för att titta på sitt barn och då knyter man ju an”. Alla föräldrar har inte kunskap om vad anknytning är och vad den betyder för barnen, säger E: ”Den här föräldern trodde ju att allting var bra och ville göra det allra bästa för sitt barn, men

förstod inte att det var jätteviktigt att titta på barnet vid amningen”. Föräldern blev dock mycket glad för den nya kunskapen och har sedan dess haft fullt fokus på barnet under amningen.

På G:s familjecentral har det tidigare suttit uppe lappar om mobilförbud. Men G upplever att det är långt mer effektivt att föra en diskussion istället, eftersom lappar är lätta att missa. G berättar att de använder bilder framtagna av Statens medieråd och Barnhälsovårdsenheten som diskussionsunderlag. Bilderna föreställer bland annat en familj som sitter runt matbordet med varsin mobiltelefon, en mamma som går med barnvagn och stirrar ner i sin mobil, samt en pappa som är absorberad av sin mobil medan barnet leker ensamt. Bilderna har tagits fram i syfte att väcka tankar och inspirera till samtal om barns vardag. De är tänkta att användas i BVC:s föräldragrupper och vid enskilda föräldrasamtal (Statens medieråd 2016). Ibland bjuder verksamheten in psykologer som kommer och pratar om mobilanvändning och skärmtid inom familjen. Det är ett sätt att lätta på föräldrarnas skuld känslor, men också att skapa medvetenhet. Gemensamma övningar kan också skapa medvetenhet om mobilanvändning hos föräldrar, såsom den G beskrev i ovanstående avsnitt. Övningen i fråga gjordes både inom personalgruppen och i föräldragrupperna. Föräldrarna blev mycket påverkade av den, säger G.

På familjecentralen arbetar de på olika sätt med att medvetengöra föräldrar om vad deras handlingar innebär för barnen. Det är viktigt att kommunicera med barnet om vad man gör på mobilen, och inte bara försvinna in i den och bli frånvarande, säger G. Barnet kan ju inte se om föräldern betalar räkningar eller är på Facebook, för dem är det ingen skillnad. Men om föräldern berättar, kan det skapa en medvetenhet hos barnet. Ett annat exempel på personalens arbete som nämnts ovan är att informera föräldrarna om vikten av att ha ögonkontakt med barnen.

Många föräldrar saknar kunskap om vad en känslomässig närhet mellan barn och förälder innebär, säger C. Det gäller oavsett bakgrund. Därför är det viktigt för personalen att medvetandegöra. Genom diskussion kan personalen dela med sig av kunskap och föräldrarna får chans att reflektera över hur deras beteenden och handlingar påverkar barnen. ”Plötsligt början man äga möjligheterna själv, att ’om jag gör så här så händer det så här med min pojk, och om jag gör så här så händer detta’”, säger C.

Familjecentralerna har särskilt goda förutsättningar för att arbeta förebyggande med föräldrars mobilvanor. Tack vare dess personal med olika professioner kan man redan innan barnet är fött så frön och väcka tankar hos de blivande föräldrarna kring mobilvanor. Ett slags mentalt förberedande inför det som komma skall, säger C: ”När vi är själva i ett parförhållande kan vi

använda våra mobiler obegränsat, men när vi får en tredje part så måste vi börja ta ansvar och tänka kring det, att det finns risker.”

Ett framtidsperspektiv

Enligt A går vi mot en framtid där vi blir mer och mer uppkopplade. De smarta mobilerna är numera en integrerad del av familjers liv, men frågan är hur långt förskolorna ska anpassa sig – och i vilken utsträckning personalen bör fortsätta ifrågasätta. För B, som upplever att mobiltelefonerna i stort sett blivit en integrerad del av verksamheten, är mobilanvändningen något som smugit sig på och påverkar alla. ”Om jag ser bara på min egen personliga del så hade jag aldrig någonsin kunnat tro att *jag* [min kursivering] skulle bli så här beroende av min mobil som jag är” säger B: ”Med all förändring så glider man in i det, så nu kommer jag knappt ihåg hur det var innan ju.”

G tror att vi måste acceptera att mobilerna finns och kommer att finnas, men att vi gemensamt måste skapa kunskap kring vad mobilanvändningen innebär för oss och hur vi ska förhålla oss till den.

E och F fortsätter att söka efter en bättre lösning än skylten med den överkryssade mobilen. Även om vi redan har anpassat oss till mobiltelefonernas roll i vardagen, får vi inte lov att sluta ifrågasätta, säger E och får medhåll av F.

Även C och D anser att vi måste fortsätta ifrågasätta hur vi använder mobilerna. Om man lägger ihop allting – föräldrar som är för mycket i mobilen, deras svårigheter att läsa av barns signaler, och barnen som inte kan läsa av sina föräldrar – så kommer inte utvecklingen att gå som den ska i barnens hjärnor, menar C: ”Helt klart tror jag att det kommer att bli så. Men det ser vi inte än.” Ju mer tiden går, desto mer kommer forskningen kunna säga om barns utveckling, säger C och tänker att man kommer få mer på fötterna: ”Vi måste våga se det. Vi måste se barnens behov, och vi måste förstå vad det innebär för små barn att bli sedda och bekräftade och svarade på”.

Sammanfattande diskussion

I denna studie har jag intervjuat sju personer som är yrkesverksamma inom öppna förskoleverksamheter. Utifrån deras observationer och upplevelser har jag försökt klargöra vilken inverkan föräldrars mobilanvändning kan ha på barnen. Under arbetets gång har det slagit mig hur bred problematiken är och hur många aspekter av barnets utveckling som påverkas när

kontakten med föräldern störs av mobiltelefoner. I denna studie har det endast funnits utrymme för ett fåtal exempel. Störst fokus har legat på mobilanvändningens inverkan på barns anknytning. Det är ett ämne som kan tyckas höra närmast till psykologi, men det har i själva verket hög relevans för socionomer. Familjebehandlare, socialrådgivare och kuratorer bland andra möter dagligen föräldrar som behöver stöd i sin föräldraroll. I min studie har jag intervjuat två socionomer som har kunnat vittna om hur nära socionomer arbetar med frågan och hur aktuell den är för professionen. Socionomer har stor kunskap om anknytningsfrågor, och tack vare det behandlingsarbete de utför kan de hjälpa föräldrar att komma till insikt om sin användning. Det är dock min åsikt att samtliga yrkesverksamma som möter familjer bör ha kunskap om ämnet. Under intervjuernas gång insåg jag att det fanns en efterfrågan bland mina respondenter att ta reda på hur andra öppna förskolor hanterar föräldrars mobilanvändning. Man söker fortfarande efter olika lösningar, och strävar efter att öka sin kunskap i ämnet.

Ända från födseln söker barn ansiktskontakt och de är särskilt mottagliga för sina föräldrars ansikten, röster, kroppsspråk och beteenden. För de minsta barnen är mobiltelefonen ett abstrakt föremål. De förstår inte varför föräldern ”stängs av och sätts på” i samband med mobilanvändning. De märker bara att föräldrarnas ansikte är slutet och icke-mottagbart. Det responslösa ansiktet utlöser känslor av oerhörd stress hos barnet, vilket Tronicks Still Face Paradigm tydligt visade redan 1978. Likheter mellan föräldrarnas mobilanvändning och Tronicks experiment är slående, och jag förvånas över att ingen tidigare gjort denna koppling inom forskning. Så när som på ögonkontakten under Still Face är responsen från föräldern densamma som hos en mobilanvändande förälder. Att föräldern sveper med fingrarna tyder visserligen på att föräldern på något sätt är aktiv, men interaktionen med barnet kan utebli helt. Barnens reaktioner under experimentet bär stora likheter mot de reaktioner som mina respondenter observerat. En viktig sak att påpeka är att Tronick-experimentet varar i två minuter, medan föräldrarnas mobilanvändning förmodligen varar längre. I en framtida studie vore det oerhört intressant att genomföra en Still Face Paradigm där föräldern istället för att titta på barnet, stirrar stint på mobiltelefonen. Skulle reaktionerna från barnen vara lika starka eller rentav starkare när inte ens ögonkontakten med föräldern finns längre? Redan nu säger yrkesverksamma att barn vars föräldrar är absorberade av mobiltelefoner, riskerar att drabbas på samma sätt som barn till svårt deprimerade föräldrar. Precis som depressionen hämmar kontakt och förmåga till ömsesidig respons, gör också mobiltelefonerna det eftersom föräldrarna vid mobilanvändning sänder ut samma signaler till barnen som vid depression.

Det är svårt att förklara anknytningens betydelse för barns utveckling i korta drag. En god anknytning avgör barns förutsättningar för att kunna utvecklas väl. Anknytningen skapar också förutsättningar för barnen att klara av utmaningar såsom kriser, trauman och oförutsedda motgångar, livet igenom. I denna studie har jag utifrån insamlad empiri och teori funnit att föräldrars mobilanvändning med stor sannolikhet stör deras förmåga att uppvisa lyhördhet och ett förutsägbart beteende, men även deras förmåga att uppfatta och uppmärksamma barnets signaler, samt att ge barnet adekvat respons i rätt tid. Alla dessa faktorer har avgörande negativa effekter på anknytningen och samspelet mellan barn och förälder. Ett kontinuerligt beteendemönster av detta slag kan med andra ord få konsekvenser för barnets utveckling. I studien har jag även gått kort in på joint attention – delad uppmärksamhet mellan förälder och barn – som ett exempel på hur föräldrars mobilanvändning kan störa både anknytning och kognitiv utveckling hos barnet. Det är ett område som går hand i hand med anknytningsfrågor, eftersom det bygger på ett välfungerande samspel mellan förälder och barn där förutsättningarna utgörs av både barnets och förälderns anknytning (Yoon et al. 2014). Om föräldern istället kan dela sin skärm med barnet och barnet får vara delaktigt, kan mobila enheter istället bli en mer positiv upplevelse.

De reaktioner som respondenterna observerat hos barn i samband med föräldrars mobilanvändning vittnar om att det finns en problematik. Oavsett om det är genom frustration, provokation eller resignation signalerar barnen att de vill bli sedda. Föräldrar som inte uppfattar eller förstår dessa signaler riskerar att barnet till sist sluter sig. Barnet vet nämligen inte vilka förväntningar de kan ha på föräldern, vilket är bekymmersamt. Detsamma gäller för föräldrar som är inkonsekventa i sin närvaro. Barnet måste kunna lita på att föräldern, som utgör dess trygga hamn, kommer till dess undsättning om något skulle inträffa. Hur stora följder föräldrars mobilanvändning kan få för barns anknytning är svårt att säga, men det säger något att en av respondenterna nämner de gravt anknytningsstörda barnhemsbarnen i Rumänien som ett tänkbart scenario. Mobilanvändningen är inte som när föräldern läste tidningen förr i tiden. Till skillnad från tidningen används mobiltelefonen mycket mer frekvent under hela dagen. Att argumentera för att barn som inte reagerar när föräldern plockar fram telefonen (eftersom de är vana vid det), inte har tagit skada av mobilanvändningen, är irrelevant i sammanhanget. Det går nämligen lika väl att argumentera för att sådana avtrubbade barn är så pass skadade att de inte längre förväntar sig någon respons från föräldern när denna plockar upp telefonen, och att de har lärt sig att det inte finns någon trygg bas att återvända till om något skulle hända. Konsekvenserna går inte att se förrän längre fram.

Det går i nuläget inte att dra några slutsatser kring vilken mängd mobilanvändning som faktiskt påverkar barnen negativt. Det tycks dock tveklöst vara så att mobiltelefonerna hämmar samspelet, och klart är att just den aspekten oroar mina respondenter. Studier har visat att blotta närvaron av mobiltelefoner hindrar användaren från att vara fullt närvarande och fokuserad i samspel med andra. Även om föräldern strävar efter att vara närvarande, är det alltså svårt att uppnå närvaro om mobilen finns med i bilden. I denna studie har jag utgått från barn upp till förskoleåldern, men det är viktigt att poängtera att äldre barn också kan lida av föräldrars mobilanvändning. Barn behöver bli sedda under hela uppväxten, och även tonåringar behöver närvarande föräldrar som ser dem och deras behov. Föräldrar som ofta försvinner in i sina mobiltelefoner påverkar också dem.

Föräldrars mobilanvändning utgör ett stort dilemma på de öppna förskolorna i denna studie. Av flera anledningar är det värdefullt att hålla verksamheterna regelfria. För det första är de öppna och föräldrarna kommer dit på frivillig basis. Föräldrarna har primärt ansvar för sitt eget barn. För det andra är flera öppna förskolor förlagda till invandrartäta områden, vilket innebär att många besökare är flyktingar med trauman och psykisk ohälsa i bagaget. För många flyktingar är öppna förskolan en ovärderlig samhällskontakt. Det är därför av största vikt att personalen bygger upp relationer och tillit, istället för att bygga murar genom förbud och regler. Samtidigt ökar behovet av att informera kring mobilanvändning, eftersom barnen riskerar att fara illa, vilket har lett till att en del verksamheter infört en mobilpolicy trots allt. Majoriteten av respondenterna är eniga om att barnets behov går före föräldrarnas, och att personalen har ett professionellt ansvar att lyfta frågan om mobilanvändning. Men att införa ett förbud mot föräldrars mobilanvändning är en form av maktutövning, som personalen vill undvika så långt det går. Balansgången blir särskilt delikat eftersom det hos vissa finns en rädsla för att skuldbelägga föräldrarna. Den lösning som respondenterna föreslår är att genom dialog och diskussion arbeta för att skapa medvetenhet hos föräldrarna kring mobilanvändningens effekter och risker. På så sätt kan föräldrarna själva komma till insikt och få redskap att förändra sina mobilvanor. Åsikterna går dock isär ibland. Det finns exempel på att respondenterna intar helt skilda ståndpunkter kring ansvarsfrågor och hantering. Föräldrar kan använda mobilen hur mycket som helst utan att det ses som ett problem. Detta byggs förstås på enskilda upplevelser, och det är möjligt att andra personer skulle ha upplevt läget helt annorlunda även om verksamheten varit densamma.

Även om jag inte haft möjlighet att intervjua personal från de förskolor som var aktuella i debatten 2013, har mina respondenter överlag bekräftat den bild som framkom då. Det finns

hos de förskolelärare och socionomer som jag mött en oro för vad föräldrars mobilanvändning innebär för barnen och deras utveckling. Samtidigt pekar denna studie på en oro och osäkerhet över hur man som förskolepersonal ska hantera denna problematik. En viktig sak att påpeka är att personalen enbart kan observera föräldrar och barn på öppna förskolan. Det går inte att klargöra hur föräldrars användning ser ut i hemmet, där de inte blir sedda av någon personal. Men ett par respondenter har lagt märke till att föräldrar använder mobilerna mer när de rör sig utanför verksamheten, eller att de plockar fram den på vägen hem. Det kan vara en indikation på att användningen är större i hemmet.

Syftet med denna studie har inte varit att skilja på ”bra och dåliga” föräldrar, inte heller att skuldbelägga föräldrar eller personal, eller på något sätt förevisa om rätt och fel. Istället har jag velat lyfta fram en problematik i ljuset och skapa en medvetenhet kring vad föräldrars mobilanvändande kan innebära för barnen. Jag har också velat lyfta fram respondenternas tankar om problemet. Jag inledde denna studie med en av mina egna iakttagelser. Den som öppnar ögonen kommer att upptäcka många liknande situationer i sin vardag. Mycket tyder på att vi har kastat oss in i den smarta teknologins värld utan att ifrågasätta vad detta innebär för oss själva och för våra barn. Jag utgår från att det ligger i de flesta föräldrars och förskolepersonals intresse att ha barnets bästa i fokus och att lära sig mer om hur teknologin i vardagens används, samt riskerna kring det. Eftersom en säker anknytning utgör ett av de starkaste skydden mot livets utmaningar, och grunden till sådan anknytning läggs i barndomen, behövs fortsatt vägledning för hur föräldrar kan använda den ökande teknologin på ett sätt som är hälsosamt för deras barn.

Referenslista

- Aftonbladet (2015): "Förskolans skylt ska få föräldrar att lägga undan mobilen" i *Aftonbladet TV* <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20735653.ab> Hämtad 2017-07-17.
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bowlby, John (1988/2010): *En trygg bas*. Stockholm; Natur & Kultur.
- Børnerådet (2017): *Analysenotat fra Børnerådet*, nr. 1/2017, 4. årgang.
- Delling, Hannes (2013): Förskolelarm, föräldrar: släpp mobilen. *Svenska Dagbladet* den 25 oktober, 2013.
- Eriksson- Zetterquist, Ulla; Ahrne, Göran (2015): Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- HMC & Digital awareness UK (2017): *Parent/pupil Digital Behaviour Poll – Media Briefing* [<http://www.hmc.org.uk/blog/parentpupil-digital-behaviour-poll-media-briefing/> Hämtad 2017-08-15]
- Holm, Christina Ove (2015): Giv dit barn mere nærvær. *Vores børn*, den 24 mars 2015. <http://voresborn.dk/barn/giv-dit-barn-mere-naervaer> Hämtad 2017-08-11.
- Howe, David (2011): *Attachment across the Lifecourse* London: Palgrave.
- Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012): Etik i forskning och etiska dilemman. I: Kalman & Lövgren (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet* Malmö: Gleerups.
- Killén, Kari (2009): *Barndomen varar i flera generationer – Om förbyggande arbete* Lund; Studentlitteratur.
- Lind, Rolf (2014): *Vidga vetandet – En introduktion till samhällsvetenskaplig forskning* Lund: Studentlitteratur.
- Misra, Shalini; Cheng, Lulu; Genevie Jamie; och Yuan, Miao (2016): The iphone effect. *Sage Publications* 48(2) 275 –298.

Montiroso, Rosario; Tronick, Edward; Morandi, Francesco; Ciceri, Francesca; Borgatti, Renato (2013): Four-Month-Old Infants' Long-Term Memory for a Stressful Social Event. *Plos One* 8(12): e82277.

Neighmond, Patty (2014): For the children's sake, put down that smartphone. *NPR* den 21 april 2014. [<http://www.npr.org/sections/health-shots/2014/04/21/304196338/for-the-childrens-sake-put-down-that-smartphone> Hämtad 2017-08-11.]

Nyström, Anne-Sofie (2012): Mellan empati och kritisk granskning? Forskningsdeltagande som risk. I: Kalman & Lövgren (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet* Malmö: Gleerups.

P4 Sjuhärad (2015): Föräldrars mobilanvändande kan skada barnen. Sveriges Radio, P4, 8 december [<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=95&artikel=6317827>Hämtad 2017-03-22.]

Radesky Jenny; Kistin, Caroline; Zuckerman, Barry; Nitzberg, Katie; Gross, Jamie; Kaplan-Sanoff, Margaret; Augustyn, Marilyn; Silverstein, Michael (2014): Patterns of Mobile Device Use by Caregivers and Children During Meals in Fast Food Restaurants. *Pediatrics*, 133(4):e843-9.

Radesky, Jenny; Miller, Rosenblum, Appugliese, Kaciroti, Lumeng (2015): Maternal Mobile Device Use During a Structured Parent-Child Interaction Task. *Academic Pediatric*, 15 (2): 238-244.

Reed, Jessa; Hirsh-Pasek, Kathy; Golinkoff Michnick, Roberta (2017): Learning on hold: Cell Phones Sidetrack Parent-Child Interactions. *Developmental Psychology*, Vol. 53, No. 8, 1428–1436.

SOI (2016): Svenskarna och internet 2016 – Sammanfattning.
<http://www.soi2016.se/sammanfattning/> Hämtad 2017-03-22.

Statens medieråd (2016): Statens medieråd ger ut stöd för samtal på barnvårdscentralerna [<https://statensmedierad.se/press/nyheterkronikorochochpressmeddelanden/nyheterpressmeddelan-dekronikor/statensmedieradgerutstodforsamtalpbarnavardscentralerna.1156.html> Hämtad 2017-07-28.]

Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006): Makt och socialt arbete. I: Meeuwisse, Sunesson, Swärd (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm; Natur & Kultur.

Sørensen, Lotte (2015a): ”Anette brugte mobilen lige efter at have født: - Det er uhyggeligt” i TV2 [<http://livsstil.tv2.dk/2015-08-19-anette-brugte-mobilen-lige-efter-at-have-foedt-det-er-uhyggeigt> Hämtad 2017-07-17.]

Sørensen, Lotte (2015b): ”Jordemoder: Mobilen kan ødelægge kontakt til det nyfødte barn” [<http://livsstil.tv2.dk/2015-08-20-jordemoder-mobilen-kan-oedelaegge-kontakt-til-det-nyfoedte-barn> Hämtad 2017-07-17.]

Tronick, Edward; Als, Heidelise; Adamson, Lauren; Wise, Susan & Brazelton, T.B (1978): The infant’s response to entrapment between contradictory messages in face-to-face interaction. *Journal of the American Academy of Child & Adolescence Psychiatry*, 17 (1), 1–13.

Yoon, Seungyeon Annie; Kelso Gwendolyn; Lock, Anna; Lyons-Ruth Karlen (2014): Mother–Infant Joint Attention and Sharing: Relations to Disorganized Attachment and Maternal Disrupted Communication. *The Journal of Genetic Psychology* 175(6), 494–510.

Still face experiment: DR. Edward Tronick. (2009) [Video] Tillgänglig: [<https://www.youtube.com/watch?v=apzXGEbZht0> Hämtad 2017-08-11.]

Bilagor

Bilaga 1

Hej!

Mitt namn är Ida-Maria Hansen och jag studerar på socionomprogrammet vid Lunds universitet. Jag skriver för närvarande min kandidatuppsats och har valt att undersöka hur barn påverkas av sina föräldrars mobilanvändande. Mobilanvändningen ökar för varje år, men trots detta saknas forskning om hur barn kan påverkas om en förälder ständigt är upptagen av sin telefon. För att undersöka detta vill jag tala med yrkesverksamma som regelbundet möter barn och föräldrar. Min förhoppning är att hitta intervjupersoner bland personal på öppna förskolor eftersom jag tror att ni kan bidra med relevant kunskap. Intervjuns fokus kommer att ligga på hur personalen upplever mobilanvändningen på förskolan, hur interaktionen mellan barn och föräldrar eventuellt påverkas i samband med föräldrars mobilanvändning, samt på tankar om hur situationen kan eller bör hanteras.

Jag skulle vara mycket tacksam om någon eller några av er kan ställa upp. Intervjun kan göras individuellt eller i grupp och beräknas ta 45-60 minuter. Ni skulle givetvis garanteras anonymitet och är välkomna att ta del av studien när den är klar. Ert deltagande skulle vara till stor hjälp för min studie.

Jag kommer att kontakta er inom kort. Ni är också välkomna att höra av er till mig om ni undrar över något. Jag nås på xxxxxx.

Med vänlig hälsning

Ida-Maria Hansen